

İNCELEME, ANI VE DEĞERLENDİRMELER

Damgaların İzine Tutsak Düşen Yiğit

(Dursun YILDIRIM)*

Mustafa Aksoy ile ne zaman, nerede, nasıl ve hangi neden ile bir araya geldik, doğrusu şimdi pek hatırlamıyorum. Sen yıllar önce bir yerde de, ben 'kal ü belâ' da diyeyim. Hani kimi insanlar vardır, size çok öncelerden beri tanış olduğunuz duygusu ve güveni verir insana. Mustafa Aksoy, insan olarak bende böyle uzun geçmişi olan tanışıklık duygu yüklü bir güven vermiştir.

Türklük bilimi tutsakları hep ilgi odağında olmuştur. Hangi dalda olur ise olsun, Türklük bilimi ardı sıra yürüyüp o kutlu bilgi denizinden bilinmeyenleri dalıp gün ışığına çıkaran tutsaklar ile yoldaşlık etmek, yol yürümek beni mutlu eder. Onlardan yeni bir şey öğrenmek ve bildiklerimi aktarmak, sorularına yanıt vermek yaşadığımız hayat içinde yararlı olmanın bir başka biçimi diye düşünürüm. Genç arkadaşların yazdıklarını eleştirmek, onlara elimden geldiğince, aklım erdiğince güzele, en iyiye erişme yollarını göstermeyi severim. Bunu, Türklük bilimi yolunda alınması icap eden yolu kısaltacağı düşüncesiyle yaparım. Türklük bilimi, gerçekten seçilmiş bir yol ise, bu bir aşk ve uğruna tutsak olup çile çekilecek yol olduğu tâliplerince bilinir. Mustafa, bu bağlamda bir Türklük bilimi tutsağıdır.

Neden mi böyle diyorum? Bu yazı onu övmek üzerine kurulu olmadığını söylemeliyim. Böyle bir yazı kimseye ne birşey kazandırır, ne de yitirtir. Mustafa Aksoy ile ilgili birkaç söz edeceğim ama, bunlar, yazılarını yayınlanmadan önce gördüğüm, çalışırken gözlediğim bilim tutsağı olmuş genç bir arkadaşım ile ilişkili olacaktır.

Mustafa Aksoy, birçok âşık gibi, bilim dervişi, Türklük seyyahı olup yollara düşen yürekli bir tutsaktır. Türk damgalarına gönül vermiştir. Türkleri geçmişten günümüze taşıyan damgaların içlerinde barındırdığı o büyü, yaratıcı gücü ortaya çıkarıp açıklamak için ömür tüketen bir araştırmacıdır.

Taş yüzeylerinde, kaya yüzeylerinde ecdatın bıraktığı boyalı çizimler, yontular <heykellerde> üzerine yerleştirilen, tahta, demir, dokuma, kâğıt gibi türlü nesnelere üzerine yerleştirilmiş damgaları tarih ve coğrafya eksenini boyunca araştırıp tespit etmek uğraşısında ömür süren Aksoy, bunları inceleyip, kadim ile yaşayışını sürdürmekte olanlar arasındaki kültür bağını, birlikteliği ve doku uyumunu açıklama çabasının yanı sıra, yaptıklarını özgün bir teorik çerçeve içine yerleştirmenin de sancılarını çekmekte olan bir bilim adamıdır.

* E.Öğretim üyesi. Email:dursun2@gmail.com

Başkalarının ‘dedi-dedim’ ya da ‘dedim-dedi’ araştırma ve incelemelerine zaman harcamayı israf diye niteleyenleri kınamıyorum. Aksoy, bu uğraşa girmek yerine, kendi teorik çerçevesini kurma uğraşı veren bilim adamlarından biridir. Kararlılığı, iradesi ve uğraş azmi sanırım onu bu hedefine erştirecektir. Türklük bilimine, kültür araştırmaları açısından yeni bir yaklaşım, yeni bir teorik çerçeve ve çözümleme ve terkip yolu açacaktır, umudundayım.

Her şey umulan sonuçlara erişmese bile, ‘karıncanın hacca gitme’ kararlılığı var ise, sonunda bir yere varılacaktır. Bu nokta ‘olur’ veya ‘olmaz’ bile gösteriyor olsa, yine de yararlı bir hedefe varılmış, diye düşünürüm.

Türklerin kadim kültürlerini, onları geleceğe taşıyan birliktelik bağlarını pekiştiren, kuşaklar arası iletişimi sıkı sıkıya tutan kadim Türk damgalarının gücünü görüp üzerlerine cezbeye kapılmışçasına çalışıp duran Aksoy, önünde sonunda tutsağı olduğu aşkı, Türk damgalarının incelenmesinde kullanılması icap eden kendine özgü kültürel teorik çerçeveyi kurarak taçlandıracaktır, kanısındayım.

En son kendisini Ötüken yollarında gördüm. Ötüken ile kendini özdeşleştirmiş bir cezbede oralarda dolanıp fotoğraf ile her şeyi tespit ettiğini gözledim. Onun içindeki o enerji, ona yeni eserler vücuda getirme ve tespitlerini konuşurma olanağı sağlayacaktır, diye düşünüyorum.

Damgalar ile bağlı yayınlamış olduğu ilk çalışma üzerine söz etmeyeceğim. Yazdığım tanıtma yazısında düşündüklerimi belirtmişim. Onları burada yinelemeyi yararsız iş görürüm. Fakat, burada, Mustafa’dan Türklük araştırmalarında, kadim Türk damgalarının geçmiş ve günümüz arasındaki bağların incelenmesi, kültürel bağlamın belirlenmesi ve zaman zaman bana belirttiği kendine özgü teorik yaklaşımı gerçekleştirmesini sabırsızlıkla beklediğimi belirtmeliyim.

Türklük tutsağı cümle yolculara olduğu gibi, kendisinden çok şey umduğum bu yolun yolcusu Aksoy kardeşimden de düşüncelerini gerçekleştirecek ve geleceğe taşıyacak uzun, sağlıklı ömür dilerim.

Mustafa Aksoy'un Fikir Dünyası, Araştırmaları ve Yazıları*
(Ahmet VURGUN)

Hayatın anlamı ve yaşamın değeri üzerine konuşmak istediğimizde her birimiz kendince birşeyler söyler, anlatır. Kimi zamanın çok çabuk geçtiğinden dem vurur ve yapamadıkları karşısında hayıflanarak geçmişine hem özlem hem de pişmanlıkla bakar. Kimi de hayatının uzun bir serüven taşıdığı farkında olarak yaptıklarını ortaya koyduğu gibi yapmak istediklerini sıralar, heyecanını diri tutarak daha söyleyeceği şeyler olduğunu sessizce haykırır. İşte bunlardan birisi nam-ı diğer “Gezgin Sosyolog”, “Çağımızın Kaşgarlısı” ya da “Damgaların Seyyahı” olarak bilinen Mustafa Aksoy’dur.

Genelde Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da yaşayan “Torin-Torini-Torun” cemaatinin mensubu olarak 1959 yılında, Çukurova’nın önemli iskân merkezlerinden biri olan Kadirli’de dünyaya gelen Mustafa Aksoy, İlkokulu Yusufizzettin köyünde, Ortaokulu Kadirli Merkez Ortaokulunda, Liseyi ise Adana Endüstri Meslek Lisesi’nin Torna-Tesviye bölümünde okumuştur. Bir süre fabrika da işçilik yapmış, sonra askere gitmiş ve askerde üniversite sınavına girerek başarılı olmuştur.

Mustafa Aksoy’un hayatında dönüm noktasını, 1982 yılında yükseköğrenime başladığı Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Antropoloji bölümünü kazanması oluşturmuştur. Burada bir dönem antropoloji okuduktan sonra YÖK Kanunuyla bölümün ismi sosyoloji olmuş. Ancak ders aldığı hocalarının bazıları antropoloji kökenli olduğu için önemli oranda, antropoloji dersleri almıştır. Bölümün adının sosyoloji olarak değiştirilmesiyle “ilk aşkı olarak nitelendirdiği sosyoloji” ile tanışarak 1986 yılında bu bölümden mezun olmuştur.

Mustafa Aksoy’un sosyolojiyle tanışması aslında üniversite yıllarından çok geriye dayanmakta olup, fikir dünyasının nüveleri daha ortaokul yıllarında atılmaya başlamıştır. Aksoy üzerinde ilk kıvılcımı yakan ağabeyi Hamdi Aksoy’dur. Felsefe okuyan ve daha sonra uzun yıllar felsefe öğretmenliği ve idarecilik yapan Hamdi Bey’in kitapları arasında felsefe eserlerinden başka, çok sayıda sosyoloji ve antropoloji kitabı bulunmakta olup, bunlar onun ilgisini çekmeye başlamıştır. Mesela ortaokul ve lise yıllarında Ziya Gökalp ve Mehmet Eröz’ün eserlerinin birçoğunu okumuş, Töre Dergisi vasıtasıyla da devrin önemli akademisyenlerinin yazılarıyla tanışmıştır. Kısaca Mustafa Aksoy’un sosyoloji ile ilk tanışıklığı böyle gerçekleşmiştir.

* Ar. Gör. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniv. Mustafa Aksoy, fikir dünyam başta olmak üzere lisansüstü eğitim hayatımda, yüksek lisans ve doktora sürecimde üzerimde büyük emeği geçmiş ve Marmara Üniversitesi’nde 6 yıl birlikte görev yaptığım hocamdır. Yazım kuralı gereği “hocam” kavramını kullanmaktan ziyade “Mustafa Aksoy ya da Aksoy” ifadesi kullanılmıştır. Bu yazı, Mustafa Aksoy’un eserlerinden, www.mustafaaksoy.com ve <https://marmara.academia.edu/MAksoy> adlı web sitelerinden yararlanılarak hazırlandığı için ayrıca bir kaynakça verilmemiştir.

Ağabeyi Hamdi Bey'den başka, sosyolojiye olan ilgisinin diğer kaynağı ise bir kuşağa ve döneme damgasını vuran Ülkü Ocakları'dır. Ortaokul yıllarında Kadırlı Ülkü Ocağı'na gitmeye başlayan Aksoy, Ülkü Ocakları'nın o dönemde adeta bir okul görevi yaptığını ve ocaklardaki kitaplar ile verilen seminerlerden yaygın eğitim açısından çok faydalandığını ifade eder. Mustafa Aksoy'un buradaki fikri zemininin oluşmasında bir yayın özellikle dikkati çeker ki bu, 1971'de yayın hayatına başlayan ve 1985'e kadar devam eden Töre Dergisi'dir. Töre Dergisi'nin yazarları arasında kimler yoktur ki; Mustafa Kafalı, Halide Nurset Zorlutuna, Emine Işınsoy, Mehmet Eröz, Erol Güngör, Necmettin Hacıeminoğlu, Mehmet Kaplan, Dünder Taşer, Mehmet Çınarlı, Ayhan Tuğcugil (İskender Öksüz), Ağah Oktay Güner, Turan Yazgan, Tarık Buğra, Amiran Kurtkan, Aclan Sayılğan, Faruk Kadri Timurtaş, Arif Nihat Asya, Sadi Somuncuoğlu bu isimlerden bazılarıdır. Hatta bu isimlerden Amiran Kurtkan (Bilgiseven) ve Turan Yazgan lisansüstü akademik hayatında, Aksoy'un hocası olmuşlardır. Töre Dergisi içerisinde çok çeşitli yazılar çıksa da Mustafa Aksoy'u sosyoloji dünyasına çeken Mehmet Eröz olmuştur.

Aksoy, Ziya Gökalp, Erol Güngör ve Mehmet Eröz'ü Töre Dergisi'nde tanıyarak, Gökalp vasıtasıyla sosyolojinin, Eröz vasıtasıyla saha araştırmasının ve disiplinler arası çalışmaların önemini, Güngör vasıtasıyla da zihniyet analizlerini ve kültüre nasıl bakılacağını öğrenmiştir. İşte bu süreç Mustafa Aksoy'u sosyolojiye taşımış ve Töre Dergisi, burada önemli bir köprü vazifesi görmüştür.

Mustafa Aksoy'un ortaokul ve lise yıllarındaki sosyoloji merakı, üniversite sınavında ilk üç tercihini sosyoloji yapmasına neden olmuştur. Üniversite sınavında dördüncü tercihi antropoloji çıkmış olsa da bölümün adının birinci yılın ortasında sosyolojiye dönüşmesiyle birlikte Aksoy, hayatını vakfedeceği sosyolojiye kavuşmuştur.

Mustafa Aksoy'un fikir dünyasında ve sosyoloji anlayışında Mehmet Eröz'ün büyük etkisi olmuştur. Eröz'ün Töre Dergisi'ndeki yazılarını coşkuyla okuyan Aksoy için Eröz bir rol modeli olmuş ve ondan esinlenerek onun gibi bir sosyolog olmaya karar vermiştir. Elazığ'da sosyoloji eğitimi aldığı yıllarda bu model, akademik düşünce halini almış, en büyük idealini Eröz'ün yanında ve onun araştırma alanlarından birinde, doktora yapmak olarak belirlemiştir. Ancak 1986 yazında, mezuniyetinin hemen akabinde Mehmet Eröz'ün vefat haberini almasıyla mezun olmasına sevinememiş ve büyük bir üzüntü duymuştur. Her ne kadar sağlığında Mehmet Eröz hiç görmese de Eröz'ün bakış açısı, Mustafa Aksoy'un sosyoloji anlayışının temelini oluşturmuş, doktora tezini Eröz'ün yaptığı gibi tarihi, sosyolojiyi ve antropolojiyi temel alarak hazırlamış ve akademik hayatındaki tüm araştırmalarını bu anlayış doğrultusunda gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Mustafa Aksoy'un fikir dünyasında yer alan bir diğer isim ise vefatının ardından "kalbi Türkiye'de gönlü Türk dünyasında olan hocam" diye nitelendirdiği Turan Yazgan'dır. Aktif tanışıklıkları, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi'nin 1979

yılındaki ilk sayısı ile başlamış ve mezuniyetinden bir yıl sonra yani 1987 yılında Mustafa Aksoy'un ilk makalesi aynı dergide yayınlanmıştır. Turan Yazgan, Aksoy'un Türk dünyası damgaları hakkındaki çalışmalarını takip ve teşvik ettiği gibi onun hem şahsen olgunlaşmasında hem de Türk dünyasıyla olan kültürel bağlarını kurmasında büyük katkı sağlamıştır. Yine Töre Dergisi'ndeki yazılarında, daha ortaokul yıllarında tanıdığı Erol Güngör de Mustafa Aksoy'un fikir dünyasını şekillendiren isimlerden birisi olmuştur. Hatta Güngör'ün şu sözü, Aksoy tarafından sık sık vurgulanmaktadır: *“Hakikatten kötülük çıkacağına düşünmek için ya sahtekâr ya da geri zekâlı olmak gerekir.”* Geçtiğimiz yıl vefat eden Türk düşüncesinin köşe taşı isimlerinden olan Mehmed Niyazi de Mustafa Aksoy'un son 30 yılına iz bırakan bir isim olmuştur. Mustafa Aksoy, Niyazi abisinin ismini biricik oğluna verdiği gibi fikir hayatının olgunlaşmasında ve bilgilerinin kendisine özgü yöntemsel bir kimlik kazanmasında büyük rol oynadığını belirterek, ondan bahsederken üstadım ve şeyhim kavramlarına sık sık vurgu yapar.

Mustafa Aksoy'un sosyoloji merakı, lisans hayatının akabinde lisansüstü eğitimle devam etmiş ve İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde sunmuş olduğu *“Safahat'taki Bazı Kavramların Sosyolojik Tahlili”* adlı teziyle yüksek lisans eğitimini tamamlamış, 1995 yılında da aynı enstitüde hazırladığı *“Kültür Sosyolojisi Açısından Elazığ ve Ağrı Köylerinde Aileye, Evliliğe ve Sosyal Hayata İlişkin Gelenekler”* adlı teziyle de doktorasını tamamlamıştır. Aksoy'un Doktora tezi, Türkiye'de kültür sosyolojisi alanında yapılmış ilk, Doğu Anadolu'da sosyoloji alanında yapılmış ikinci sosyolojitezidir.

Bu tezin bir diğer özelliği ise tez savunulduktan sonra tekrar bölgeye gidilerek test edilmesidir. Böylece ortaokul yıllarında başlayan tanışıklık akademik hayat ile devam etmiş ve kendisi için olmazsa olmaz ve adeta bir aşk olan sosyolojiye bir akademisyen olarak, adeta unutulmaya başlanan saha çalışmalarına katkı sağlamak Mustafa Aksoy'a nasip olmuştur. Aksoy, sosyolojiye olan ilgisini ise daha sonra şöyle açıklamıştır: *“Bana göre sosyoloji sosyal hayatın aynasıdır. O nedenle hem kendi içinde yaşadıklarınızı, hem de içinde yaşadığınız sosyal hayatı anlamak için ya da kafanızda sorular varsa ilk başvurmanız gereken bilim dalı sosyolojidir.”*

Mustafa Aksoy, bir yandan akademik faaliyetlerine devam ederken öte yandan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda (Elazığ/Karakoçan Lisesi, İstanbul Pertevniyal Lisesi ve Çapa Anadolu Öğretmen Lisesi'nde) 1988-1994 yılları arasında Felsefe Grubu Öğretmeni olarak görev yapmıştır. Aksoy, 20.06.1994 tarihinden itibaren de Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Bu arada 1996-1997 öğretim yılında Kazakistan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesinde, 1999-2001 öğretim yılında da Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde görev yapmış ve bu üniversitenin armasını tasarlamıştır.

Mustafa Aksoy, masa başında yahut ofisinde teorik okumalar yapan bir akademik yaşamdan ziyade saha çalışmalarını tercih etmiştir. Keza sosyal araştırmaların iki ayağı olduğunu, bunlardan birinin masa başı diğerinin ise saha

çalışmaları olduğunu belirterek tüm akademik hayatında saha çalışmalarını tercih etmiştir. Nitekim hayatının en mutlu günlerinin çok sayıda sıkıntı yaşamasına rağmen saha çalışması yaptığı dönemler olduğunu ve bu zamanlarda kendisini en iyi bir şekilde hissederek yaşayıp nefes aldığını fark ettiğini ifade etmiştir.

Saha araştırmalarının kendi içerisinde belli zorlukları taşıdığına dikkat çeken Aksoy, araştırmacının araştırma yaptığı grupla kimliğini kaybetmeden bütünleşmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Hatta araştırmacı, araştırma yaptığı insanlara ve sosyal gruba güvenmeli ve onlara güven telkin etmelidir. Aksoy'un bir saha çalışmasında yaşadığı şu hadise, durumu net olarak özetlemektedir: *“Ağrı'nın Taşlıçay ilçesinin bir köyünde yaptığım bir araştırmada babamdan yaşlı birinin bana doğru heyecanla gelip elimi öpmeye çalıştığında çok utanmıştım. Elimini çekmeye çalışırken yaşlı adam ısrar ediyordu. Bu esnada istemeyerek de olsa sert bir tonla “Amca siz ne yapıyorsunuz, babamdan daha büyüsunüz elimi öpmeniz doğru değil” dedim. Bu sözüm karşısında yaşlı adam sakinleşerek “Bak oğul sen benden daha büyüsun” dedi. “Neden sizden büyüğüm” dediğimde “Oğul buraya devlet iki defa gelir, birinde vergi almak için ikincisinde ise oy almak için. Bak sen kendiliğinden gelmişsin yani benim için gelmişsin o nedenle sen benden daha büyüsun” dedi. Bu ifadeler karşısında gözlerim doldu ve Ziya Gökalp'in aydınlar halka iki defa gitmeli sözü aklıma geldi.”* Mustafa Aksoy, hayatında model aldığı isim olan Mehmet Eröz'ün saha çalışmaları ve araştırma yöntemleri konusunda kendisini etkilediğini belirttiği gibi bu anlayışı kendisi bizzat tatbik etmesinin yanı sıra hem derslerinde hem de alanıyla ilgili tüm faaliyetlerde bu konuyu gündeme getirerek araştırmacıları saha çalışmaları hakkında her daim teşvik etmektedir.

Mustafa Aksoy'un hayatında sosyolojiden sonra tarih geliyor dersek yanılmış olmayız. Çünkü Aksoy'un çalışmalarının bir ayağı tarih üzerinde olmuş, yaptığı saha çalışmaları ve ortaya koyduğu eserlerle araştırmayöntemiyle tarih yazımına ve tarihçiliğe katkı sağlamıştır. Özellikle etnografya eserleri ve damgalar üzerine olan çalışmalarıyla, tarih yazımına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Ona göre: *“Türkler, zaman zaman dillerini, alfabelerini, dinlerini, fiziki coğrafyalarını, devletlerini değiştirmişler, ancak damgalarını değiştirmemişlerdir. Fakat tarihi süreç içinde zamanla damgalarına yeni ilaveler yapmışlar. Mesela yeni aileler ve oymaklar meydana geldikçe, yeni damgalar da kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle Türk tarihini ve sosyal coğrafyasını damgaları takip ederek öğrenmek ve yazmak mümkündür.”*

Mustafa Aksoy, Amerika'daki saha araştırmaları sonrası Amerikayenilerinin kullandığı geleneksel şekiller ile Asya'da kullanılan geleneksel şekiller hakkında yapılacak karşılaştırmalı araştırmaların, Amerikayenilerinin göç yolları ve kültür kökenleri hakkında esaslı bilgilere ulaşılmasına ciddi katkı sunacağını da belirterek tarihçilere öneriler sunmuştur. Ayrıca damgaların tarihçilerden habersiz sessizce tarih yazmakta olduğuna inanan Aksoy, tarih camiasının dikkatini bu konuya çekmeye çalışmaktadır.

Zaman zaman “tarihçi misiniz?” sorusuna muhatap kalan Aksoy’da tarih ve sosyoloji birbirini tamamlayan ve besleyen disiplinlerdir. Sosyal grupların tarihi süreçten bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğini belirten Aksoy’a göre, herhangi bir sosyal yapı ve unsurları, belirli bir tarihi süreç ve zihniyet içinde oluşmaktadır. Bu nedenle sosyal konularda araştırma yapacak olanlara disiplinler arası çalışma yapmalarını öneren Aksoy, uzmanlık alanı ne olursa olsun sosyal bilimlerle uğraşanların bir ayağının tarihte olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu nedenle Mustafa Aksoy, tarihten hareketle disiplinlerarası çalışmayı içselleştiren bir sosyologdur. Bunu hazırlamış olduğu doktora tezinde görebilmek mümkündür. Aksoy’un doktora tezi, hermeneutik yöntem ve disiplinler arası anlayışla yapılmış ilk tez olmasının yanı sıra kültür sosyolojisinin disiplinlerarası bir örneği olarak da önem taşımaktadır. Doktora tezinden hareketle hazırladığı “Doğu Anadolu Kültürü Üzerine Bir İnceleme” adlı kitabında sosyoloji, folklor (Halk Bilimi), tarih, mitoloji ve antropoloji biliminden hareketle “Kültür Sosyolojisi”ni tanımlamış ve tüm bu disiplinlerden istifade etmiştir. Bu eserin yanı sıra tüm çalışmalarının sergilendiği www.mustafaaksoy.com adlı sitede de arkeolojiden dil bilimine, psikolojiden tarihe, sosyal bilimlerin her alanından örnek çalışmalarını ve sahada derlediği bazı etnografya belgelerini görmek mümkündür. Ayrıca bazı yazılarının PDF dosyalarını <https://marmara.academia.edu/MAksoy> adresinden ulaşılabilir.

Halılarda, kilimlerde, resimlerde gördüğümüz, bazen evlerin dış cephelerinde karşılaştığımız maddi kültür unsurları olan işaretler, damgalar, motifler yani kısacası Türk kültür tarihinin etnografya eserleri Mustafa Aksoy ile adeta özdeşleşmiştir. Aksoy, tarihimizin ve hayatımızın bir parçası olan damgaları yeniden günyüzüne çıkartmakta ve onları akademinin olduğu kadar kamuoyunun da dikkatine sunmak için tabiri caizse kendini adamaktadır.

Aksoy’un damgalarla olan bu serüveni, doktora tezini bitirdikten sonra başlamıştır. Bir gün Nubihar dergisinin Haziran 1996 sayısının kapağı onun dikkatini çeker. Ardından 1996 Ekim’inde Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi adına araştırmalar yapmak üzere Kazakistan’ın Türkistan şehrine gitmek üzere İstanbul’dan uçağa binmiş ve Taşkent havaalanından çıkıp Türkistan şehrine kadar gittiği yaklaşık 300 kilometrelik yol boyunca çeşitli yerlerde adı geçen derginin kapağındaki damganın benzerleriyle karşılaşmıştır. Nitekim bu andan itibaren damgaların büyüklü dünyasının içerisine girmiştir.

Mustafa Aksoy, 23 yılı aşkın sürede 19 ülke ve 27 özerk bölgede (Türkiye, İran, Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Rusya, Çin, Moğolistan, Ukrayna, Moldova, Romanya, Bulgaristan, Makedonya, Kosova ve ABD; Gagauzya, Kırım, Nahçıvan, Karakalpakistan, Samara Oblastı, Başkurdistan, Tataristan, Çuvaşistan, Mari El, Kirov Oblastı, Komi, Hakasya, Tuva, Udmurt, Perm Krayı, Yekaterinburg Oblastı, Tümen Oblastı, Hanti-Mansi, Omsk Oblastı, Novosibirsk Oblastı, Altay Krayı, Gorno Altay, Doğu Türkistan,

Arizona, California, Washington ve Alaska) damgalardan hareketle Türk kültürünün ve tarihinin izini sürmüştür.

Ona göre damga kavramı Türkçe olduğu gibi Türkler, tarihin bilinen zamanından beri binlerce damga oluşturmuştur. Bu nedenle 24 oğuz damgası gibi yakıştırmaları kabul etmeyen Aksoy, diğer Türk boylarında da görüldüğü için damgaları genel anlamda Türk damgaları olarak isimlendirmiştir. Aksoy'a göre damgalar Türklerle bütünleşmiştir. Ona göre Türkler, zaman zaman dillerini, alfabelerini, dinlerini, fiziki coğrafyalarını, devletlerini değiştirmişler, ancak damgalarını değiştirmemişlerdir. Etnografya eserleri üzerinde bulunan damgalar, Türkler itaşıyan işaretler olduğu gibi günlük hayatta konuşulan dilden de bağımsız olmuşlardır. Hatta Türklerde alfabeden önce damgalar vardır.

Bilinen kültür teorilerinin damgaları açıklamakta yetersiz kalmaları üzerine Mustafa Aksoy, dünyada ilk kez "Sosyal DNA" yahut "Kültürel DNA" kavramlarını kullanarak yeni bir teori ortaya koymuş ve birbirlerinden haberdar olmayan insanların ortak damga kullanmalarına şöyle açıklık getirmiştir: " *Nasıl ki biyolojide DNA'lar varsa sosyal hayatın da DNA'ları vardır. Bu nedenle birbirinden haberdar olmayan, ancak aynı sosyal DNA'lara sahip olan insanlar ortak davranış gösterir. Bu nedenle de birbirinden hiç haberdar olmayan Türkler veya Türk kültür coğrafyasının insanları çok farklı coğrafi mekânlarda yaşasalar da aynı damgaları kullanıyorlar.*" Aksoy, dile getirdiği bu teorisini bazı örnekler üzerinden ise şöyle açıklamıştır: " *Tunceli'de bulunan koç, koyun, at başlı mezar taşlarının ve balbalların (insan üsluplu mezar taşları) tarih sahnesinde ilk görüldüğü yerlerin Altaylar olduğu tarihi belgelerle ortaya konulmuştur. Şırnak, Hakkâri, Van, Antalya, Edirne veya Balkanlar'daki çeşitli eşyalar üzerindeki işaret ve damgaların kökeni de Altaylardaki çeşitli etnografya eserleri üzerinde yapılmış damgalarda görülür. Yine Sibiryaya ve Urallarda kilim ve diğer dokumalarda görülen damgaların aynısı, Türkiye'nin hemen her yerinde kullanılmaktadır. Öte yandan Doğu Türkistan'ın Turfan şehrinde bulunan ve dünyanın bilinen ilk pantolonundaki damganın aynısı, Sibiryaya ve Ural bölgesinde yaşayan Türklerde, Kazakistan, Çuvaşistan, Artvin, Ardahan, Rize, Iğdır, Diyarbakır, Elazığ, Mersin, Isparta, Muğla, Balıkesir, hatta Arizona yerlilerinde de görülmektedir.*"

Mustafa Aksoy'un düşünce dünyası akademik çalışmalarıyla bütünleşmiştir. Daha Ortaokul yıllarında zihnini meşgul eden Türk kültürü ve dünyası, otuzlu yaşlarında tanıştığı damgalar ile farklı bir aşamaya dönüşmüştür. Damgalar, Mustafa Aksoy için Türkdünyasının ortak bir değeridir. Ona göre damgalar atlası yazılarak insanımıza anlatılabilirse, Türk dünyasının kültürel birliğine giden yolda önemli bir adım atılmış olacaktır. O, bu düşünce doğrultusunda ilk adımı atanlardan biri olmuş ve Türk kültür coğrafyasını karşı karşıya gezerek 1996 yılında başladığı saha çalışmalarında derlediği bilgiler ve belgelerden hareketle 2014'de 18 yıllık bir emek sonucu "*Tarihin Sessiz Dili Damgalar/The Silent Language of History*" adlı eseri yayımlamıştır. Aksoy'un bu eseri, 1996 yılından başlayarak yaz tatillerinde ve aldığı maaşıyla yaptığı saha araştırmaları sonucu ortaya çıkmıştır. Zaman zaman geceleri seyahat eden hatta

arazide yatmak zorunda kalan Aksoy, oğlu Mehmet Niyazi'nin hasreti hariç, çektiği hiçbir sıkıntıdan pişman olmamış, hatta kitabının basılmasından bir hafta sonra bankadan kredi çekerek Tataristan, Çuvaşistan, Başkurdistan Mari El ve Komi özerk cumhuriyetlerine araştırma yapmaya gitmiştir.

Mesleğine âşık bir bilim insanı olan Mustafa Aksoy için saha araştırmaları hayatının vazgeçilmezidir. Heyecanlı, araştırma sevdasını sürekli canlı tutan ve bir o kadar da mesleği için fedakâr olan Mustafa Aksoy, büyük emek vererek ortaya koyduğu devasa eseri “*Tarihin Sessiz Dili Damgalar*”ı Türk etnografya tarihine giriş kitabı olarak görmekte ve iki amacı olduğunu vurgulamaktadır. Bunlardan birisi Türk kültür ve siyasi coğrafyasının önemli merkezlerinde araştırmalar yaparak Saha Özerk Cumhuriyeti'nden (Yakutistan) Alaska'ya geçmektir. Diğeri ise, damgaların çeşitli Türk coğrafyasındaki adlarını ve mitolojik anlamlarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır.

Bilimsel araştırma ve yöntem konusu üzerine de eğilen Aksoy, yazdığı “*Bilim Mabedinde Yöntem Meselesi*” adlı eserinde Türkiye’de bir ilke imza atarak, Buhari ile Kaşgarlı'nın yöntem anlayışlarını sosyal bilimler açısından değerlendirmiş ve Türkiye’deki yöntem anlayışı hakkında önemli eleştiriler yapmıştır. Hatta Aksoy’a göre, Türkiye’deki bilim ve yöntem algısındaki hâkim zihniyet, genel olarak Batılı ve pozitivizm kaynaklı olup, bu anlayış Türkiye’deki muhafazakârlarda daha çok görülmektedir.

Sosyal bilimler ve sosyoloji çatısı altında; uygulamalı sosyoloji, kültür sosyolojisi, tarih sosyolojisi, kültür tarihi, damgalar-semboller, bilim felsefesi, sosyal bilimlerde yöntem, sosyal antropoloji, sözlü tarih ve yerel tarih, mitoloji, antropoloji, İslam öncesi Türk inancı ve Alevilik-Bektaşilik gibi birçok alanda çalışmalar yapan Mustafa Aksoy, saha araştırmaları dışında üniversite verdiği dersler, sempozyumlar, TV programları, çeşitli platformlardaki konferanslar, paneller gibi akademik ve sosyal hayatın her alanında yer almıştır. “Gezgin Sosyolog”, “Çağımızın Kaşgarlısı” yahut “Damgaların Seyyahı” Mustafa Aksoy, bilim ve fikir hayatında öğrencilerine, gençlere, araştırmacılara heyecanı ve çalışma azmi ile örnek olmaya devam etmektedir.

ARAŞTIRMALARI VE YAZILARI

Telif Eserleri (Kitapları)

1. Aksoy, M., *Kültür Sosyolojisi Açısından Doğu Anadolu*, İstanbul 1996. (Bu kitabın ikinci baskısı, *Doğu Anadolu Kültürü Üzerine Bir İnceleme*, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2007, adıyla yayımlanmıştır.)

2. Aksoy, M., *Kültür Sosyolojisi Açısından Nevruz Kavramı*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.

3. Aksoy, M. (Zakir Avşar ile ortak), *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, Ankara, 1998.

4. Aksoy, M., *Sosyal Bilimler ve Sosyoloji*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.

5. Aksoy, M. (Yaşar Kalafat ve Adnan Menderes Kaya ile ortak), *Avşar Kültür Coğrafyası ve Halk Kültürü*, Berikan Yayınları, Ankara, 2013.

6. Aksoy, M., *Bilimin Mabesinde Yöntem Meselesi*, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2013.

7. Aksoy, M., *Tarihin Sessiz Dili Damgalar / The Silent Language of History*, İstanbul, 2014.

8. Aksoy, M. (A. Menderes Kaya ile ortak), *Sungurlar Bir Aile Tarihi Araştırması*, İstanbul 2017.

Editörlük Yaptığı ve Yayına Hazırladığı Eserler

1. "Türkistan Türk Medeniyetinin İlk Sayfaları" (Haz. M. Aksoy), *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 124, Şubat 2000.

2. Mehmet Eröz Armağanı (Haz. M. Aksoy ve O. Yorulmaz), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2011.

3. Cuci Kültür Coğrafyasında Karşılaştırmalı Türk-Moğol Halk İnanmaları, (Editör), Berikan Yayınevi, Ankara, 2013.

4. Türk Halk İnanmalarından Hayvan Üslubu'nda Mitolojik Devridayım -I-, (Editör), Berikan Yayınevi, Ankara, 2013.

5. Anadolu Türk Kültür Coğrafyasında Manevi Mimarlar ve Halk İnanmaları, (Editör), Berikan Yayınevi, Ankara, 2013.

6. Batı Türklüğü ve Halk İnanmalarının Mitolojik Kök Hücreleri -I-, (Editör), Berikan Yayınevi, Ankara, 2013.

7. Halk Bilimi-Türkoloji-Milli Kültür Stratejileri, (Editör), Berikan Yayınevi, Ankara, 2013.

8. Bozulus-Türk Kültür Coğrafyasında Karşılaştırmalı Halk İnançları, (Editör), Berikan Yayınevi, Ankara, 2013.

9. Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan Üçlemesi, (Haz. İ. Yakış, M. Aksoy ve M.T. Yıldırım), *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 206, Eylül-Ekim 2013.

10. Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan Üçlemesi, (Haz. İ. Yakış, M. Aksoy ve M.T. Yıldırım), *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 207, Kasım-Aralık 2013.
11. Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan Üçlemesi, (Haz. İ. Yakış, M. Aksoy ve M.T. Yıldırım), *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 208, Ocak-Şubat 2014.
12. *İktisat Sosyolojisine Başlangıç*, (Editör), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2014.
13. *Türkiye'de Alevilik-Bektaşılık*, (Editör), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2014.
14. *Türkoloji Halkbilimi Yazıları*, (Editör), Berikan Yayınevi, Ankara, 2015.
15. *Türk Kültürlü Halklarda Mitik-Mistik Kavşakta Su*, (Editör), Berikan Yayınevi, Ankara, 2015.
16. *Türk Halk İnançlarında Hayvan Üslubunda Mitolojik Devridayım II*, (Editör), Berikan, Yayınevi, Ankara, 2015.
17. *Türk Halk Edebiyatından Türk Halk İnançlarına*, (Editör), Berikan Yayınevi, Ankara, 2015.
18. *Anadolu Halk Kültürü Monografisinden Mitolojik Şifreler I*, (Editör), Berikan Yayınevi, Ankara, 2015.
19. *Doğu Anadolu'nun Türklüğü*, (Editör), Ötüken Neşriyat, Kasım 2015.

Kitaplardaki Bölümleri

1. Aksoy, M. ve Avşar, Z., "Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde Terörün Neden ve Sonuçları", *21. Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği*, 3. Cilt, Ankara, 2003.
2. Aksoy, M., "Mut'ta Bir Türkmen Alevi-Tahtacı Köyünde Gelenek-Görenekler", *Alevilik*, (Haz: İ. Engin ve H. Engin), Kitap Yayınevi, İstanbul, 2004.
3. Aksoy, M., "Türkler'de Sosyal Yapı", *Türk Tarihi ve Kültürü*, (Ed. C. Öztürk), Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2004.
4. Aksoy, M., "İran'daki Fars, Kürt ve Türklere Ait Halı-Kilimlerinin Kültür Sosyolojisi Açısından Yorumu", *Türk Kültür Sanatından Kesitler I*, (Haz. M. Avşar), Kömen Yayınları, Konya, 2007.
5. Aksoy, M., "Munis Tekinalp (MoizKohen)", *Türkiye'de Sosyoloji*, (Der. Ç. Özdemir), Cilt I, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2008.
6. Aksoy, M., "Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri", *Sosyoloji*, (Ed. F. Merter ve M. Talas), Lisan Yayıncılık, İstanbul, 2010.

7. Aksoy, M., “Tarih ve Sosyoloji ya da Bir İmkan Olarak Tarihsel Sosyoloji”, *Türkiye’de Tarih Yazımı*, (Ed. V. Engin ve A., Şimşek), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2011.
8. Aksoy, M.,“Türk-Kürt Etnografya Eserleri”, *Kürodoloji Yalanları*, (Haz.D. Ahsen Batur), Selenge Yayınları, İstanbul, 2011.
9. Aksoy, M., “Türklüğümüzü Mehmet Eröz’den Öğrendik”, *Mehmet Eröz Armağani*, (Haz. M. Aksoy ve O. Yorulmaz), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2011.
10. Aksoy, M., “Sosyal Yapımız ve Tarihimizdeki Bazı Kavramların Doğu-Batı Ekseninde Eleştirisi”, *Mehmet Eröz Armağani*, (Haz. M. Aksoy ve O. Yorulmaz), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2011.
11. Aksoy, M., “Türk Kültürü Bağlamında Avşar Halı-Kilimlerini Tartışmak”, *Avşar Kültür Coğrafyası ve Halk Kültürü*, (Haz. Y. Kalafat, A. M. Kaya ve M. Aksoy), Berikan Yayınları, Ankara, 2013.
12. Aksoy, M., “Etnografya Eserleri Bağlamında Türkiye’de Kürtçülük ve Zazacılık”, *Türk Milliyetçiliği, Yeni Yaklaşımlar, Yeni Tartışmalar*, (Ed. İ. Vurucu), Türk Ocakları Denizli Şubesi Yayınları, Denizli, 2014.
13. Aksoy, M., “Yaşar Kalafat’a Göre Halk İnanmalarının Türkoloji’deki Yeri”, *Türk Kültürü Araştırmaları Yaşar Kalafat Armağani*,(Ed. İ. Kalenderoğlu), Ankara, 2014.
14. Aksoy, M., “İpek Yolu’nda Türk Kültürünün İzleri”, *İpek Yolunda Türk Kültür Mirası* (Ed. F. Atasoy), Ankara, 2014.
15. Aksoy, M., “Tarih Yazıcılığı Tartışmasına Bir Bakış”, *Prof. Dr. Abdulkadir Yuvalı Armağani*, (Ed. M. Öztürk), Kayseri, 2015.
16. Aksoy, M., “Kürt Sorunu Üzerine”, *Yeni Nesil Ülkücüler, “Kürt Sorunu” ve MHP Üzerine*, (Ed. İ. Vurucu ve F. Kargıoğlu), Ankara, 2016.
17. Aksoy, M., “Bazı Sorular Çerçevesinde Kültür Sanat ve Türklük”, *Abdullah SatukKoçlar'a Armağan, Tarihin Yolunda Olmak*, (Ed. B. Koçlar ve A. Vurgun), Konya, 2016.
18. Aksoy, M., “Servet Somuncuoğlu Taşlara İmza Atan Adam”, *Taşların Hakanı, Servet Somuncuoğlu Armağan Kitabı* (Haz. Y. Yılmaz Araç), İstanbul, 2016.
19. Aksoy, M. ve Koyuncu, R.,“Çamlıhemşin Koç-Koyun Başlı Mezar Taşları ve Çorapları”, *Anadolu Etnolojisinde Hemşinliler, Horumlar, Gregoryenler, Lazlar* (Ed. Y. Kalafat), Berikan Yayınevi, Ankara, 2017.

20. Aksoy, M., “Damga, Motif, İz, İşaret”, *Türk Dünyasında Ortak Kültürel Değerler-Ortak Miras* (Ed. N. Özdemir), DPopüler Yayınevi, Ankara, 2017.

21. Aksoy, M., “Kültürümüze Neden Şaşı Bakıyoruz?”, *Dünden Geleceğe Münevverlerin Gözüyle Meselelerimiz* (Ed. M. Eriş), Cilt II, Boğaziçi Yayınevi, İstanbul, 2018.

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitabında Basılan Bildirileri

1. Aksoy, M., “Türkiye’de Kirveliğin Kültür Sosyoloji Açısından Tahlili”, V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi -Gelenek, Görenek, İnançlar-Seksiyonu Bildirileri, Ankara, 1997.

2. Aksoy, M., “Türk Cumhuriyetlerinde ve Türkiye’de Halı, Kilim ve Mezar Taşlarındaki Ortak Semboller”, *Üçüncü Bin Yılın Eşiğinde Türk Uygarlığı Kongresi* (2-3 Ekim 2000, Bişkek-Kırgızistan), Bişkek, 2003.

3. Aksoy, M., “Elazığ ve Diyarbakır’da Oğuz Boylarından İki Beğdilli-Badıllı Köyü ve “Kürt, Türk” Kavramları Hakkında Karşılaştırmalı Sosyoloji Çalışması”, *I. Uluslararası “Oğuzlardan Osmanlıya Diyarbakır Sempozyumu (20-23 Mayıs, 2004) Bildirileri*, Diyarbakır, 2004.

4. Aksoy, M., “Sosyal Tarih Açısından Altay Kurganlarından Anadolu’ya Damgalar”, *XIV. Türk Tarih Kongresi Bildirileri (9-13 Eylül 2002) III. Cilt*, TTK Yayınları, Ankara, 2005.

5. Aksoy, M., “Alevi-Bektaşî Araştırmalarının Önemi ve Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar”, *Uluslararası Bektaşîlik ve Alevilik Sempozyumu*, Isparta, 2006.

6. Aksoy, M., “Türkiye’deki Halı-Kilimlerdeki Kazak Damgaları ve Bu Damgaların Kültür Sosyolojisi Açısından Yorumu”, *Kazakistan ve Türkiye’nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu (21-23 Mayıs 2007)*, Almatı-Kazakistan, 2007.

7. Aksoy, M., “Halı-Kilim Tarihi ve Tunceli”, II. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşîlik Bilgi Şöleni (17-19 Ekim 2007), I. Cilt, Ankara, 2007.

8. Aksoy, M., “Karacadağ’da Bazı Aşiretler ve Karacadağ Halı-Kilimlerde Kullanılan Damgaların Türk Kültüründeki Yeri”, GAP Bölgesinde Alevi Bektaşî Yerleşmeleri ve Şanlıurfa Kültür Mozayığında Kısas (25-27 Mayıs 2007 Şanlıurfa) Sempozyum Bildirileri, İstanbul, 2007.

9. Aksoy, M., “Kültür Sosyolojisi Açısından Halı-Kilim Sanatı ve Etnografik Eserlerdeki Damgaların Dili”, *38. ICANAS Bildirileri (10-15 Eylül 2007), Maddi Kültür, Cilt I*, Ankara, 2008.

10. Aksoy, M., “Kültür Sosyolojisi ve Edebiyat Sosyoloji Açısından Mahtumkulu”, *Türkmenistan Milli Medeniyet Merkezi Uluslararası Mahtumkulu Sempozyumu (12-14 Mayıs 2008)*, Aşgabat/Türkmenistan.

11. Aksoy, M., “Türkiye’deki Kürt, Zaza Halı-Kilimleri ve Tarihi Mezar Taşlarının Kaynakları”, *Tarihte Türkler ve Kürtler Sempozyumu (9-10 Ocak, 2014) Bildiriler, Cilt III*, Ankara, 2014.

12. Aksoy, M., “Tarih Araştırmalarında Mezar Taşlarının Önemi”, Kazan Devlet Üniversitesi, VII. Uluslararası Türkoloji Konferansı, (Gerçek Türkoloji: Türki Halklarının Dili, Edebiyatı, Tarihi ve Kültürü), 7-8 Şubat 2014, Alabuga/Tataristan.

13. Aksoy, M., “Oğuz Damgaları mı, Türk Damgaları mı?” Hacettepe Üniversitesi Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, Oğuzlar, Dilleri, Tarihleri ve Kültürleri (21-23 Mayıs, 2015), Ankara, 2015.

14. Aksoy, M., “Turfandan Turana Bir Mezardaki Buluntuların Tarihe Tanıklığı”, *Yükselen İpek Yolu (Ed. F. Atasoy)*, 3. Cilt, Ankara, 2016.

15. Aksoy, M., “Çukurova’da Kürtler: Kürtler ve Türkler Birbirlerinin Nesi Olur?”, *Tarihte Adana ve Çukurova Sempozyumu, (Ed. Y. Kurt; F. Sansar)*, Cilt IV, Adana, 2016.

16. Aksoy, M., “Yesevi Türbesi’nin Yurt Geleneğiyle İlişkisi ve Yesevi’nin Kazakistan’daki Halifeleriyle Aynı Adı Taşıyan Anadolu Erenleri”, *Geçmişten Geleceğe Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Sempozyumu, 2. Cilt*, İstanbul 2016.

17. Aksoy, M., “Balkanlar’da Tarih Yazımında Kaynak Olarak Türk Etnografya Eserleri”, *10. Balkan Tarihi Kongresi Bildirileri*, Samsun 2017.

18- Aksoy, M., “Bilinen İlk Türk Alfabelerini Oluşturan Damgalar ve Moğolistan’dan Türkiye’ye Gelenler”, Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun’dan Anadolu’ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu (1-7 Haziran 2018, Ulan-Batur) Bildirileri, İstanbul 2018.

19- Aksoy, M., “Yesevi’nin Türbesinin Özelliği ve Yesevi’nin Kazakistan’daki Halefleriyle Aynı Adı Taşıyan Anadolu Erenleri”, *Hoca Ahmet Yesevi’den Şeyh Şaban-ı Veli ve Sonrası Türk Düşünce Hayatı Sempozyumu (4-5 Mayıs 2018) Bildirileri*, Kastamonu 2018.

Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitabında Basılan Bildirileri

1. Aksoy, M., “Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da Aile ve Aile Tipolojileri Hakkında Bir Eleştiri”, *III. Aile Şurası Tebliğleri*, Ankara 1998,

2. Aksoy, M. (K. Kıcır ile ortak), “Kültürel Kimliğin Oluşumunda Tarih Bilinci ve Tarih Öğretimi” *XII. Eğitim Bilimleri Kongresi (15-18 Ekim 2003 Antalya)*, IV. Cilt, Ankara, 2004.

3. Aksoy, M., “Kayseri, Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa’da Yaşayan Türkmen Aşiretlerinin Osmanlı Belgelerinde Tanımlanmalarının Kültür Sosyolojisi Açısından Analizi ve Damgaları”, *II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni (10-12 Nisan 2006)*, Kayseri, 2007.

4. Aksoy, M., “Türkiye’deki Bilim Anlayışı Hakkında Genel Bir Eleştiri”, *Ulusal Teknik Eğitim, Mühendislik ve Eğitim Bilimleri Genç Araştırmacılar Sempozyumu (20-22 Haziran 2007)*, Kocaeli, 2007.

5. Aksoy, M., “Dedeler Kurultayından Tarihe Not Düşüldü”, *I. Türkiye Alevi-Bektaşî Dedeler-Babalar-Anabacılar Kurultayı (29-30 Ekim 2005 İstanbul)*. Bildirilerin yayımlandığı yer: Mehmet Yaman, Karacaahmet Sultan, İstanbul, 2008.

6. Aksoy, M., “Türk Kültüründe Ziyaret Yerlerinin Yaygın Eğitim Bağlamında Sosyolojik Analizi”, *XVI. Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongresi (1-4 Temmuz 2009 Safranbolu)*, Kongre Kitabı, Safranbolu, 2009.

7. Aksoy, M., “Minusinsk-Abakan’dan Tunceli Mezarlarına Koçbaşı Motifi”, *Gazi Üniversitesi, I. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu (11-13 Mayıs 2005)*, Bildirileri, Ankara, 2010.

8. Aksoy, M., “Süleymaniye Camii ve Külliyesi’ndeki Damgaların Tarihi Kaynakları”, *Süleymaniye Ulusal Sempozyum/Şehir ve Medeniyet (23-25 Kasım 2007)*, İstanbul, 2010.

Sürelî Yayınlardaki ve Dergilerdeki Makaleleri

1. Aksoy, M., “Bir Kültür Kodu Olarak Yemlik”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 49, 1987.

2. Aksoy, M., “Sosyal Hayatımızdaki Başlık-Kalın ve Mehîr Kavramlarının Sosyolojik Tahlili”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 33, Mayıs 1990.

3. Aksoy, M., “Akîf’e Göre Aile, Eğitim ve Aydınlar”, *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 95, 1990.

4. Aksoy, M., “Safahat’taki Bazı Kavramların Sosyolojik Tahlili”, *Sosyoloji Konferansları*, 23. Kitap, 1991.

5. Aksoy, M., “Bir Kültür Sosyologu: Mehmet Eröz”, *Forum Dergisi*, Sayı 289, 1993.

- 6.Aksoy, M., “Türk Kültüründe Alevilik”, *Sosyoloji Konferansları*, 24. Kitap, 1994.
7. Aksoy, M., “Türk Sosyolojisinde ve Sosyal Bilimlerinde- Metodoloji Anlayışına İlişkin Bir Kritik”, *Türkiye Günlüğü Dergisi*, Sayı 35, 1995.
- 8.Aksoy, M., “Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da Halk Takvimine Göre Yılbaşı”, *Erciyes Dergisi*, Sayı 218, 1996.
- 9.Aksoy, M., “Sosyal Tarih Açısından Ev, Bark ve Evlilik Kavramları”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 101, 1996.
- 10.Aksoy, M., “Türkistan’ın Teke Köyünde Evlilik ve Sünnet Geleneği”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı 114, 1998.
- 11.Aksoy, M., “Sosyoloji ve Tarih İlişkisi”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı 134, 1998.
- 12.Aksoy, M., “Türkler’de At ve Kıymız Kültürü”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 142, 1998.
- 13.Aksoy, M., “Kazakistan’dan Adana’ya Tör Kavramı”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 150, 1999.
- 14.Aksoy, M., “Türk Cumhuriyetlerinde ve Türkiye’de Halı-Kilim ve Mezar Taşlarındaki Damgalar”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 171, 2001.
- 15.Aksoy, M., (Z. Karadavut’la ortak), “Kırgız Gelenekleri ve Abramzon”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 171, 2001.
- 16.Aksoy, M., “Türk Adı, Türk Damgaları ve Halı Kilim Tarihi”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 188, 2002.
- 17.Aksoy, M. (E. Macaroğlu ile ortak), “Bilimin Doğası Kart Değişimi Oyunu”, *Bilim ve Teknik Dergisi*, Sayı 420, Kasım 2002.
- 18.Aksoy, M., “Kürt Kavramının Sosyolojik Analizi”, *Avşarelleri Dergisi*, Sayı 1, 2007.
- 19.Aksoy, M., “Yusuf Halaçoğlu, Avşarlar ve Bilimsel Cahiller”, *Avşarelleri Dergisi*, Sayı 2, 2007.
- 20.Aksoy, M., “Halı-Kilim Sanatı ve Tarihi”, *Avşarelleri Dergisi*, Sayı 3, 2008.
- 21.Aksoy, M., “Koçbaşı Damgasının Sosyo-Kültürel Önemi”, *Avşarelleri Dergisi*, 5. Sayı, 2008.

22.Aksoy, M., “Semboller-Damgalar Neyi Anlatır”, *2023 Dergisi*, Sayı 82, 2008.

23.Aksoy, M., “Sibirya’dan Anadolu’ya Taştaki Türkler”, *Eko Avrasya Dergisi*, Sayı 5, 2008.

24.Aksoy, M., “Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı ve AmiranKurtkanBilgiseven’in Kültür Kavramı Hakkındaki Eleştirisi”, *Türk Dünyası Araştırmaları-AmiranKurtkanBilgiseven Özel Sayısı*, Sayı Eylül-Ekim 2008.

25.Aksoy, M., “Avşarlar’ın Torunlar Oymağı Bağlamında Türkiye’deki Kimlik Bunalımının Sosyolojik Analizi –I”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 272, 2009.

26.Aksoy, M., “Avşarlar’ın Torunlar Oymağı Bağlamında Türkiye’deki Kimlik Bunalımının Sosyolojik Analizi –II”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 273, 2009.

27.Aksoy, M., “Halı-Kilim Sanatı Bağlamında Kürtçülük ve Devlet Kurumları”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 274, 2009.

28.Aksoy, M., “Kürtler Hakkında Mitolojik Teoriler -Generallerden Akademisyenlere Aynı Yanılgı”, *Türkiye Günlüğü Dergisi*, Sayı 99, 2009.

29.Aksoy, M., “Kültür Tarihi Açısından İran’da Türk, Fars ve Kürt Halı-Kilimleri”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 276, Aralık 2009.

30.Aksoy, M., “Neden Kürtçülük Yapılıyor?”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 279, Mart 2010.

31.Aksoy, M., “Düşünen Beyin, Kanayan Vicdan: Durmuş Hocaoğlu”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 280, 2010.

32.Aksoy, M., “Sanat ve Sosyo-Kültürel Zihniyet”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 281, Mayıs 2010.

33.Aksoy, M., “Tarihi Kültürel Süreç İçinde Dil-Kimlik ve Türk Damgaları”, *Türk Yurdu Dergisi*, Cilt 31, Sayı 288, Ağustos 2011,

34.Aksoy, M., “Türkler’ de Takıcılık ve Sanat”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 290, 2011.

35.Aksoy, M., “Milattan Önce Anadolu’da Türk İzleri”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 292, 2011.

36.Aksoy, M., “Hunlardan Günümüze Kültürün Yaşandığı Tahtacı Köyü: Koşuburnu’nda Bahar Bayramı”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 294, 2011.

37.Aksoy, M., “Tarihi Kültürel Süreç İçinde Dil-Kimlik ve Türk Damgaları”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 288, 2011.

38.Aksoy, M., “Tarih-Kültür-Edebiyat Bağlamında Mahdumkulu”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 295, 2011.

39.Aksoy, M., “Kültür Sosyolojisi ve Türk Kültür Coğrafyası”, *2023 Dergisi*, Sayı 121, 2011.

40.Aksoy, M., “Tarihi Kaynak Olarak Etnografya Eserleri”, *Türkiye Günlüğü Dergisi*, Sayı 106, 2011.

41.Aksoy, M., “Makedonya’da Balballar, İskitler-Türkler”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 297, 2011.

42.Aksoy, M., “Etnik Milliyetçilik veya Irkçılık Bağlamında Kürtçülük”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 289, 2011.

43.Aksoy, M., “Türkoloji’ye Atılan İmza, Taştaki Türkler’den Saymalı Taş’a”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 299, 2011.

44.Aksoy, M., “Kaya Resimlerinden Alfabeye Avrasya’da Türk Damgaları”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 300, 2011.

45.Aksoy, M., “Kazakistan’da Koç-Koyun Heykelli Mezarlar”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 302, 2012.

46.Aksoy, M. ve Yorulmaz, O., “Mehmet Eröz Armağanı Vesilesiyle Eröz’ü Anlamak”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 295, 2012.

47.Aksoy, M., “Günümüz Türkiye’inde Irkçılık-Etnisite ve Milliyetçilik”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 295, 2012.

48.Aksoy, M., “Türkiye’de Sosyal Bilimlerin Yöntemini Aramak”, *Düşünen Siyaset*, Sayı 28, 2012.

49.Aksoy, M., “Tunceli’de Koç-Koyun Heykelleri ve Balballar”, *2023 Dergisi*, Sayı 129 (Zazalar Özel Sayısı), Ocak 2012.

50.Aksoy, M., “Bizim Şehri Kim Öldürüyor?”, *Türk Düşüncesi Dergisi*, Sayı 1 (Şehir Özel Sayısı), Kış 2012.

51.Aksoy, M., “Asya’dan Avrupa’ya Bahar Bayramı Olarak Nevruz”, *Yeni Ufuklar Dergisi*, Sayı 13, 2012.

52.Aksoy, M., “Türk Halk Kültürüne Adanan Bir Ömür”, *Erciyes Dergisi*, Sayı 419, 2012.

53.Aksoy, M., “Kardeşlik Kodlarımız Damgalarda Gizli”, *Yeni Ufuklar Dergisi*, Sayı 15, 2012.

54.Aksoy, M., “Kültür Sosyolojisi Bağlamında Kimlik Pazarında Kültürel Kimlik”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 202, Şubat 2013.

55.Aksoy, M., “Turan Yazgan: Kalbi Türkiye’de, Gönlü Türk Dünyasında Olan Hocam”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 315, 2013.

56.Aksoy, M. “Alman Kurmay Subayı Farnz Carl Endres’in İstanbul’u (1912-1915)”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 310, 2013.

57.Aksoy, M., “Nevruz Kavramının Tarihî ve Sosyolojik Analizi” *Yeni Türkiye*, Sayı 53, 2013.

58.Aksoy, M., “Türkistan’dan Anadolu’ya Koç-Koyun Heykelleri ve Balballar”, *Yeni Türkiye*, Sayı 53, 2013.

59.Aksoy, M., (İ. Yuzvyak ile ortak), “Türk Kahvesinin Viyana’yı Fethi ve Lviv’e Yolculuğu”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 322, 2013.

60.Aksoy, M., “Hocam Prof. Dr. Turan Yazgan’ın Temel Sosyal Düşüncesi” *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi. Prof. Dr. Turan Yazgan’a Armağan Üçlemesi*, Sayı 206, Eylül-Ekim 2013.

61.Aksoy, M., “Tunceli’de Koç-Koyun Heykelleri, Balballar ve Bunların Tarihi Kaynakları”, *Yeni Ufuklar Dergisi*, Sayı 17, 2013.

62.Aksoy, M., “Tarih Felsefesi Bağlamında Günümüzü Anlamak”, *2023 Dergisi*, Sayı 151, Aralık, 2013.

63.Aksoy, M., “İrk, Millet ve Kimlik Konusunda Türkiye’deki Akademisyenlerin Çıkmazları”, *Türkiye Günlüğü Dergisi*, Sayı 116, Güz 2013.

64.Aksoy, M., “Tarih ve Sosyoloji Bağlamında Günümüzü Anlamak”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 325, Cilt 56, Aralık, 2013.

65.Aksoy, M., “Kültür Tarihi Açısından İran’da Türk, Fars ve Kürt Halı-Kilimleri”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 328, 2014.

66.Aksoy, M., “Tarih Araştırmalarında Mezar Kültürünün Önemi”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 327, 2014.

67.Aksoy, M. “Tarihin Sessiz Dili Damgalar” Üzerine, (Söyleşi: A. Vurgun), *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 331, Mart 2015.

68. Aksoy, M., “Tarihî Kayak Olarak Etnografya Eserleri”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 345, Eylül 2015.

69.Aksoy, M., “Tarihin Bilinen İlk Pantolonundan Türkiye’ye Gelen Damga”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 346, Ekim 2015.

70.Aksoy, M ve Koyuncu, R., “Çamlıhemşin Koç-Koyun Başlı Mezar Taşları ve Çorapları”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 347, Kasım 2015.

71.Aksoy, M., “Kısa Çay Tarihi ve Kazakistan ile Kırgızistan’da Çay Takımlarındaki Damgalar”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 348, 2015.

72.Aksoy, M., “Tarih-Sosyoloji İlişkisinden Tarih Sosyolojisine”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 350, 2016.

73.Aksoy, M., “Mehmet Eröz ve Doğu Anadolu’nun Türklüğü Adlı Eserini Anlamak”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 351, 2016.

74.Aksoy, M., “Mehmed Niyazi ile Sohbet: Milletlerin Kaderlerini Belirleyen Tarih ve Tarihçilerdir”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 352, 2016.

75.Aksoy, M., (S. Kayhan ile ortak), “Halk Bilimi Bağlamında Kırgız Mutfak Kültüründe ‘Supara’ Kavramı”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 353, 2016.

76.Aksoy, M., “Şavşat/Artvin, Ardahan ve Kars’ta Koç-Koyun ve At Başlı Mezar Taşları”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 355, 2016.

77.Aksoy, M., “Doğu Anadolu ve Alevilik, Bektaşilik Bağlamında, Mehmet Eröz’ü Anlamak” (Röportaj: Afşin Selim), *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 357, 2016.

78.Aksoy, M., “Tarih-Sosyoloji Bağlamında Doğu Anadolu, Nahçıvan ve Tebriz’de Saha Araştırmaları”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 359, 2016.

79.Aksoy, M., “Tarih-Sosyoloji Bağlamında Ermenistan ve Gürcistan’da Saha Araştırmaları”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 360, 2016.

80.Aksoy, M., “Türk Etnografya Eserlerinden Rize’yi Görmek”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 362, 2017.

81.Aksoy, M., “Doğu Türkistan’da Bulunan, Mezardaki Buluntuların Tarihe Tanıklığı”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 363, 2017.

82.Aksoy, M., “Bitlis ve Ahlat’ta Koç-Koyun Başlı Mezar Taşları, Kümbetler ve Damgalar”, *Türk Yurdu Dergisi*, Cilt 37 (69), Sayı 355, 2017.

83.Aksoy, M., “Yerel ve Sözlü Tarih Bağlamında Rize’de Bir Araştırmacı: Recep Koyuncu”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt, 61, Sayı 364, Nisan 2017.

84.Aksoy, M., “Bulgar Damgası mı, Kayı Damgası mı?”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt 61 Sayı 365, Mayıs 2017.

85.Aksoy, M.ve Zencirkaya, A., “Arapgir’de Bazı Maddi Kültür Eserleri ve Damgalar”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt 62, Sayı 367, Temmuz 2017.

86.Aksoy, M. ve Zencirkaya, A., “Kemaliye’de Damgalar ve Doğu Türkistan’dan Gelen Tarihi Belge”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt 62, Sayı 368, Ağustos 2017.

87.Aksoy, M., “Çamlıhemşin’in Trovit Yaylasına Sibiry’a dan Gelen Tarihi Damgalar”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt 62, Sayı 370, Ekim 2017.

88.Aksoy, M., “Damgaları Adlandırma ve Tanımlama Sorunu”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt 62, Sayı 371, Ağustos 2017.

89.Aksoy, M., “Duha Türkleri ve Moğolistan Gezi Notları”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt 62, Sayı 372, Aralık 2017.

90.Aksoy, M., ve Biancat, G. Y., “The Tamgawhich Comesto Turkey from the Oldest Known Trousers of the History”, *International Journal of Art and Art History*, Vol. 6, No. 1, June 2018.

91.Aksoy, M., “Mehmed Niyazi’nin Düşünce Dünyası ve İlim İle Zihniyet İlişkisi”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 370, 2018

92.Aksoy, M., “Türk Dünyasında Sosyal Bütünleşme Aracı Olan Bazı Etnografya Eserlerinden Tarih Yazmak”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 374, 2018.

93.Aksoy, M., “ Bilinen Kültür Teorilerinin Eleştirisi ve ‘Kültürel DNA Teorisi’ Önerisi”, *Türkiye Günlüğü Dergisi*, Sayı 133, Kış 2018.

94.Aksoy, M. ve Şimşek, İ., “Hozat’ta Koç, Koyun, At ve İnsan Üsluplu Mezar Taşları ile Kilimler”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt 62, Sayı 373, Ocak 2018.

95.Aksoy, M., “Amerika Yerlilerinde Bozkurt”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt 62, Sayı 374, Şubat 2018.

96.Aksoy, M., “Amerika Yerlilerinde Kilimler, Giyimler, Damgalar”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt 62, Sayı 375, Nisan 2018.

97.Aksoy, M., “Türkoloji’ye ve Taşlara İmza Atan Adam Servet Somuncuoğlu”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı 380, 2018.

Tarihin Sessiz Dili Damgalar*
(A.Yağmur TUNALI)

Tarih, her zaman bir esrarlı alan; el değmemiş meselelerinin bolluğu içinde, zorlu bir geçmiş zamandır. Bilenler; ucunun bucağının bulunmadığını, kuytularına girilmediğini, bütünüyle keşfedilmediğini söylerler. Bunun için, dehlizlerinde keşfe çıkan her meraklıya göstereceği bir yüzü vardır. Ancak, besbelli ki gerçeğinin bir tarafını gösterse de sırlarını her gelene açmaz. Sırna layık olmak lazımdır. Kuvvetli bir isteğin yoğurduğu merakla yol alınır bir alanda yol yürüdüğünüzü bilerek ihtiyatla adım atmak zorundasınız.

Bu zorlu yolculuğa hazırlıklı çıkanlardan Mustafa Aksoy, çalışmalarını hayranlıkla takip ettiğim bir isimdi. Kültür ve sanat tarihçilerinin pek az girdiği bir sahaya dalmıştı. Damgaların diliyle millet karakterinin şifrelerini bulmaya çalışıyordu. Esaslı noktalar yakaladığı ve ilim âlemini sarsacak ipuçları üzerinde delilli ispatlı sözler ettiği anlayanların dikkatinden kaçmamıştı.

İlk yüz yüze tanışmamız, Turan Hoca'nın Türk Dünyası Araştırmaları Vakfındaydı. Sonra, kendisi gibi bir başka açıdan damgalarla uğraşan Servet Somuncuoğlu'nun çalışmaları sırasında daha yakın takip eder oldum. Daha önce çok eser yayımlamıştı. Halk kültürü ve halk inanışları derinleştiği konulardı. Bambaşka şeyler söylüyordu. Halıların, kilimlerin ve taşlara çizilmiş damga ve figürlerin dünden bugüne neyi anlamamızı sağladığı üzerinde sağlam ve o ölçüde çarpıcı fikirlere varıyordu. Yaptığı, mukayeseli çalışmalardı. İlerledikçe artan bir heyecanla, fikirleri kuvvetleniyor ve bunları şevk içinde söylemeye çalışıyordu.

Bu girişi asıl konuya zemin olsun diye yazdım: Çünkü Mustafa Aksoy, bir sosyolog olduğu hâlde, tarihe tarihçilerden daha titiz bakmanın şahane örneğini verdi. Tarihin Sessiz Dili Damgalar, maddi kültür alanında yapılmış, kapsamlı bir çalışma olarak gün yüzüne çıktı. Türklerin tarih içinde yaptığı medeni hamlelerin hemen hepsinde, damga denen şifrelerin rolü, artık daha bilinir hâdedir.

Eserden edindiğimiz bilgilere göre, kitap 18 yıllık bir çalışma sonucu ortaya çıkmıştır. 14 ülkede ve 6 özerk bölgede alan çalışmaları yapılmıştır. Rusya, İran,

* Bu makale Yeni Düşünce Dergisi'nde daha önce yayımlanmıştır.

Ukrayna, Türk Cumhuriyetleri ve Balkanlar, tamamen yazarın şahsi gayretiyle taranmıştır. Her bakımdan zor bir işe girişildiği açıktır. Konu ağırdır ve yeterince bilinmemektedir. Bunu aşmaya niyet eden, sabırlı ve işini seven araştırmacı için mesele bununla da bitmez: Üniversite ve araştırma kuruluşlarının herhangi bir proje desteği yoktur. Yalnız yürüyecektir.

Mustafa Aksoy'un Damgalar'ını, bu cümlelerin duyurduğu zorluklar içinde düşünmek lazımdır. Ortaya çıkan işin değeri, ona ulaşmak için girilen zahmetin, göze alınan sıkıntının ağırlığıyla paraleldir. Unutmamalı ki desteklenen bir proje hâlinde, ancak geniş bir ekibin başarabileceği hacimde bir iştir. Mustafa Aksoy'un, bu çapta bir çalışmayı tek başına ve kendi imkânlarıyla yürütmesi, döne döne söylenecek ve alkışlanacak bir durumdur. Ayrıca belirtmek lazımdır ki bizim memlekette, bu gayret ve sabırda insan az bulunur. Üniversitelerimiz, ilmî faaliyet adına, daha önce yapılmışlara pek de kayda değer şeyler eklemeyen edinilmiş unvanlar ve unvanlılar barındıran yüksek mekteplerdir. Yüzlerce sosyologdan, hayatımıza dokunan pek az şey çıkar. Binlerce tarihçiden, bu şifrelerin eski ve yeni hayatımıza uzanan muazzam devam fikri üzerinde konuşan, yazan bir elin parmakları sayısındadır.

Evet, bu Damgalar, uzak asırlardan beri aynı yol üzerinde yürüyen bir milletin karakterini anlamamızı sağlıyor. Ne zaman ilk defa kullanıldığını merak edeceğimiz binlerle damganın, onu yaratan milletin tarih içindeki hareketiyle değişmeden doğuda batıda aynı şekillerle devam etmesi, mucizeli bir hâldir. Mustafa Aksoy, bize bunu gösteriyor. Halılar ve kilimlerde, kaya resimlerinde, taşlarda, boy damgalarında, kumaş ve kıyafetlerde, ev eşyalarında karşımıza çıkan bu damgaların her birinin bir hikâyesi ve iç içe anlamları var. Bugün için, “ Biz bunu böyle öğrendik...”, “Cetlerimizden bize böyle geldi...” denmesi de önemlidir. Ancak, damgaların tarihî süreç içinde anlamlarında ve adlandırılmalarında bazı farklılıklarla karşılaşılıyor. Bu durumda iki nokta öne çıkıyor: Şekiller bir türlü aktarılırken ve değişmeden devam ederken, belli bir mana kaybı da söz konusu oluyor.

Mustafa Aksoy'un çalışması, bu kaybın derinleşmeye başladığı bir noktada başlamış ve bir hayli mana da kurtarılmış olabilir.

Bir konuyu hatırlatarak bu çalışmanın değerine ve özelliğine dikkat çekmek de gerekecektir: Halı ve kilim hakkında, yazmalarda, işlemelerde, mendillerde ve benzeri

giyim kuşamlarda bir ölçüde çalışmalar yapılmıştı. Mezar taşları üzerinde de bazı çalışmalar vardı. Özellikle sanat tarihçiliğinin konusu hâlindeydi. Fakat konunun tarih, kültür teorileri ve sosyolojinin bakışıyla incelenmesi eksikti. Üstelik bütün damgalara ulaşılmış, neyi ifade ettikleri de tespit edilmiş değildi. Türk el sanatları ve klasik sanatlar üzerinde yaptığımız televizyon programlarının araştırmaları sırasında, bu eksikliği biz de hissetmiştik.

Mustafa Aksoy'un eseri, hem tarihî bir perspektif vermek, sosyal hayatı yorumlamak ve hem de bugünden yarına devamını tespit etmek bakımından bütünlüklü bir bakışı veriyor. Şüphesiz, bütün damgalar ve kullanıldıkları yerler bulunmuş değildir. Gidilememiş yerler (Mesela, Doğu Türkistan, Doğu İran, Afganistan, Doğu Sibirya), görülememiş eserler vardır ve olacaktır. Ancak, artık bütün Türklük için, derli toplu bir damgalar kitabı elimizdedir. Üzerine eklenerek eksikler tamamlanacaktır. Bu amaçla Mustafa Aksoy'un araştırmalarına devam ettiğini biliyoruz. O, Tarihin Sessiz Dili Damgalar adlı eserinin Temmuz 2014'te yayımlanmasından sonra, bu çalışmanın devamı olmak üzere yine bir yerden destek almadan, Ağustos 2014'de Tataristan, Başkurdistan, Samara, Çuvaşistan, Mari El ve Komi özerk bölgelerinde saha araştırmaları yapmıştır.

Tarih başta olmak üzere sosyoloji, antropoloji, halk bilimi, mitoloji, etnografya gibi bilimlerin bilgileri kullanılarak, disiplinler arası bir çalışmanın yürütüleceği bir alanın ilk taraması ve çıkış noktası bu kitaptır. Bilinen tarih devirlerinden itibaren, damga olarak nerede neyiz varsa, açığa çıkarılması için Mustafa Aksoy'un eserinin böyle bir tetikleyiciliği de olacaktır.

Bu bakımdan, Tarihin Sessiz Dili Damgalar'ın basılmasını bir büyük başlangıç, daha ileri giderek milat kabul etmek yanlış olmayacaktır. Sevgili Mustafa Aksoy'un, Sevgili Servet Somuncuoğlu ile bir bölümü itibarıyla beraber ve paralel yürüttükleri çalışmanın da, önemli bir ayağıdır. Bunu tespit etmek de zevkli bir vazifedir. Mustafa Aksoy'u, Türkolojinin en parlak isimleri arasında yerini pekiştirmiş olarak görmek de zevkli vazifedir.

Mustafa Aksoy'un Tarihin Sessiz Dili Damgalar adlı abidevi eserinde, medeniyetimizin şifrelerini de veren damgaların damgası vardır.

**“Gezgin Sosyolog” Mustafa Aksoy’un Muazzam Eseri:
“Tarihin Sessiz Dili Damgalar”***

(Erol KILINÇ)

O azimli bir adamdır: 1986’da Fırat Üniversitesi’nden mezun olduktan sonra 1989’da İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde “*Safahat’taki Bazı Kavramların Sosyolojik Tahlili*” konusundaki teziyle yüksek lisansını, 1995’te aynı yerde “*Kültür Sosyolojisi Açısından Elazığ ve Ağrı Köylerinde Aileye, Evliliğe ve Sosyal Hayata İlişkin Gelenekler*” adlı teziyle de doktorasını yaptı. O, saha araştırması tutkunedir. Sosyolojik kanaatlerini, sosyolojinin kurallarına uyularak, konunun araştırılması gereken alanlarında dağ-tepe, şehir-çadır demeden, uzaklığına-yabanlığına aldırmadan, yorulmadan bezmeden araştırır, tasnif eder, kıyaslar, değerlendirir ve tesbitlerini ortaya koyar. Hüküm verirken de böyle bir zihin faaliyeti ve emek mahsulü olan çalışmasından elde ettiği bilgilerle hüküm verir.

Sosyolojide bu metodun zaruretle uygulanmasından yanadır. Terim ve tariflerin bize has olması gerektiğini, Batı’dan ithal terminoloji ve tanımlamaların bizim kültürel ve sosyolojik gerçekliklerimizi anlamlandırmada yetersiz olduklarını, bu terminolojiye dayanan izahların zorlama ve yakıştırma seviyesinde kaldığını, bizim meselelerimizi açıklamağa ve anlatmağa yetmediğini her vesileyle yazar ve söyler. Bu yönleriyle emsallerinden ayrılır ve ilgi çekici bilimsel değerlendirmelerle ufuk açıcı bir ilim adamı olduğunu ortaya koyar.

Bu yaman ilim adamı, “*Tarihin Sessiz Dili Damgalar/ The Silent Language of History Damgas*” adıyla, bir sayfası Türkçe, karşılık sayfası İngilizce olmak üzere, ansiklopedik ebatla 440 sayfa tutan, yarısından sonrası sırf resimlerden ibaret kıyaslanabilir verilerin grup grup tanıtılıp gösterildiği malzemelerden oluşturulmuş, heyecan verici bir saha araştırması eseri ortaya koydu. Burada ele aldığı ve belgelendirdiği “damga”ların, belki de Türklere has alfabenin bile teşekkülündeki temel şekilleri oluşturduğu ve “anamlı işaretler” olan damgaların bu nokta-i nazardan dahi ele alınması gerektiğini vurgulamıştır. Bu konuda şuna dikkatimizi çekmiştir: “Mesela (H.N.) Orkun,

* Bu makale ” türkyorum.com” sitesinde daha önce yayımlanmıştır.

ilk baskısı 1941’de yapılan eserinde Türk yazısının ‘fikir belirten işaret’(ideogram, ideografik) anlamına gelen kaya resimlerinden oluştuğunu Y. D. Polivanov’a atfen belirtir Aksoy. Esin de ‘bilhassa ki MÖ. IV. Yüzyıllarından sanılan Esik Mezarı’nda, gümüş bir kap içinde, Kök-Türk harflerinin arkaik şekli olduğu sanılan harfler ile yazılmış ve Kazak âlimlerine göre, iki harfi yalnız Türkçede olan birer yazı bulundu. Bu çok önemli buluş, Kök-Türk yazısının Miladdan önce, belki Aristov, Orkun ile Kisilev’in sandıkları gibi, damgalardan gelişerek teşekkül ettiğini gösterir’ der.

Orhun alfabetesinin Türk damgalarından türemiş olduğuna dair teori, ilk defa olarak Aristov tarafından ifade edilmiştir. Ona göre ‘Orhun alfabetesindeki 38 işareten 29’u günümüzde boylarda kullanılan tamgalara benzemekte veya şekil itibariyle yakınlık arz etmektedir.’ Kuzeyev ise ‘Amanjalov’un tamgaları birer ideogram veya logogram olarak ele alma yönündeki önerisi ilgi çekmektedir’ der Aksoy. Kuzeyev eserinde Başkurtlardaki aile damgalarından çok sayıda örnekler verir. Bu damgalar dikkatlice incelendiğinde bir çoğunun ilk Türk alfabetesinde de olduğu görülmektedir. Türkiye’de yapılan bir araştırmada da bir çoğu Orhun ve Yenisey yazıtlarında kullanılan damgalardan yirmi bir tanesinin Ahlat mezar taşlarında kullanıldığı tespit edilmiştir”*.

Burada yazar, Orhun alfabetesini kasdetmekle beraber, bu kitabelerin çok yüksek seviyede bir metin olduğunu dikkate alarak, alfabenin ve dilin bu seviyeye gelinceye kadar geçirmiş olduğu maziye de içine almak üzere “ilk Türk alfabeti” ibaresini kullandığını da özellikle belirtmektedir ki, haklıdır.

Mustafa Aksoy'a göre "Türkler, zaman zaman dillerini, alfabelerini, dinlerini, fizikî coğrafyalarını, devletlerini değiştirmişler, ancak damgalarını değiştirmemişlerdir. Fakat tarihî süreç içinde damgalarına yeni ilaveler yapmışlar. Mesela yeni aileler ve oymaklar meydana geldikçe, yeni damgalar kullanmışlardır. Bu nedenle Türk tarihini ve sosyal coğrafyasını damgaları takip ederek öğrenmek ve yazmak mümkündür."

Saha araştırmaları yapılarak 18 yılda hazırlanan kitapta, en çok kullanılan 208 damganın çizimi verilmiş, bunların kullanıldığını belgeleyen 579 fotoğraf konulmuştur ki, bu malzeme araştırma yapılan 14 ülke ile 6 özerk cumhuriyetten elde edilmiştir. Ayrıca bir de damgalar dizini oluşturulmuştur.

Yine bu damgalar/ özel anlamlı işaretler, bugün etnik köken ayrılığı kandırmacısıyla farklı kökenlerden geldikleri söylenen ve buna inandırılarak yanlış kanaatlere ve eylemlere sürüklenen zümrelerin, aslında bir ve aynı kültürel kökten olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Halı ve kilimlerde, mezar taşlarında tarihin derinliklerinden bugüne anlamlı işaretler gösteren, Orta Asya'dan Anadolu'ya ve Balkanlara kadar çok geniş bir coğrafya alanına yayılmış olan bu kültür unsurlarını arayıp bulmak ve ilim âleminin gözlerinin önüne sermek suretiyle büyük bir hizmeti hakkıyla yerine getiren bu genç âlim, bundan 27 yıl önce hakkın rahmetine kavuşmuş olan büyük dava adamı ve sosyal bilimci Prof. Dr. Mehmet Eröz'ün eserlerinin yayınlanmasına da öncülük etmekte, Eröz'ün yürüdüğü yolda daha ileri merhalelere doğru tevazu içinde çalışmalarına devam etmektedir. Kendisine "Yolun ve bahtın açık, nufuz-ı nazarın güçlü, zihninin berrak, kalemin kıvrak olsun!" diyor, tebriklerimizi sunuyoruz.

“Tarihin Sessiz Dili Damgalar” Üzerine Mustafa AKSOY İle Söyleşi*

(Ahmet VURGUN)

Kültür tarihimizde pek çok boşluk söz konusudur. Özellikle söz konusu etnografya eserleri olduğunda bu daha açık bir şekilde kendini gösterir. Bazen halılarda, resimlerde gördüğümüz, bazen evlerin dış cephelerinde karşılaştığımız maddi kültür unsurları olan işaretler, damgalar, motifler yani kısacası Türk kültür tarihinin etnografik eserleri hakkında, sosyolog Mustafa Aksoy tarafından kapsamlı bir çalışma hazırlandı. Mustafa Aksoy, Prof. Dr. Kemal Üçüncü'nün de belirttiği gibi, sosyoloji disiplininin gelen ve bütün akademik kariyerinde Z. Fahri Fındıkoğlu, Mehmet Eröz çizgisini takip eden, sahaya, kültüre bizatihi temas etmeye önem veren bir Türkolog ve akademisyen.

Mustafa Aksoy hocamızla, Türk kültür coğrafyasını karşı karşıya gezerek 18 yıllık bir emek sonucu ortaya koyduğu “Tarihin Sessiz Dili Damgalar” kitabı üzerine konuştuk. Bu eser, “Yeni Ufuklar Derneği” tarafından, “2014 Türk Kültürüne Hizmet Ödülü” ve ABD’de yaşayan Türklerin, Türk asıllı Amerikalıların ve Amerikalı Türk dostlarının oluşturduğu sivil toplum kuruluşu olan “Turkish Forum” tarafından “2014 Yılında Alanlarında İz Bırakmış En Başarılı Meslek İnsanları” ödülüne layık görüldü.

1-Sayın Hocam damgalar konusundaki araştırmalarınız nasıl başladı ve bu süreçte neler yaşadınız?

Fırat üniversitesinde sosyoloji okudum. Doktora tezimde saha çalışmalarını Elazığ ve Ağrının sosyal yapısı hakkında yaptım. Ancak öğrenciliğimden beri şahsen hiç karşılaşmadığım rahmetli sosyolog Prof. Dr. Mehmet Eröz’e özel bir hayranlığım vardır. Bu nedenle olabildiğince onun sosyoloji anlayışı takip etmeye çalışırım. Bu bağlamda doktora tezimi yaparken amatörcede olsa etnografya eserleri hakkında bilgiler topluyor, etnografya ve antropoloji eserleri

* Bu makale “kirmizilar.com” sitesinde daha önce yayımlanmıştır.

okuyordum. Tezimin bitmesinden yaklaşık bir yıl sonra Nubihar Dergisi'nin Haziran 1996 sayısını gördüm. O kapak konunun önemini sanki kafama çakmıştı. Çünkü ben sosyologları sosyal grupların hekimi olarak düşünürüm.

Ekim 1996'da ise Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi adına araştırmalar yapmak üzere Kazakistan'ın Türkistan şehrine gitmek üzere İstanbul'dan uçağa bindim. Taşken havaalanından çıktıktan sonra Türkistan şehrine kadar gittiğim (yaklaşık 300 kilometre) yol boyunca çeşitli yerlerde söz konu derginin kapağındaki damganın benzerleriyle karşılaştım. Böylece akademik anlamda Ekim 1996'da damgalar hakkında çalışmam başlamış oldu ve halen çalışmalarına devam ediyorum. Bu zamana kadar 14 ülke ve 11 özerk bölgede kendi imkânlarımla saha çalışmaları yaptım.

Araştırmaya başlamak kolay oldu ancak süreç hayli zordu. Çünkü saha araştırmalarının en büyük zorluğu, zaman ve maddi kaynak, ne yazık ki bunun ikisi de bende yoktu. O nedenle zaman zaman geceleri seyahat etmek gündüzleri ise araştırma yapmak, bazen de arazide yatmak zorunda kaldım. Diğer yandan biricik oğlum Mehmet Niyazi'ye babalık görevimi yerine getiremedim. Kitap Temmuz 2014'de basıldığında oğluma baktım boyu benden uzun 19 yaşında bir delikanlı olmuştu. Yani araştırma gözyaşları, hasret, kısaca maddi ve manevi acıların sonucu ortaya çıktı.

Bunlardan pişmansınız deseniz oğlumun hasreti hariç hiç birinden pişman değilim. Zaten pişman olmadığımından dolayı kitabın basılmasından bir hafta sonra bankadan kredi çekerek Tataristan, Çuvaşistan, Başkurdistan, Mari El ve Komi özerk cumhuriyetlerine yani Urallara gittim.

2- Hocam, bildiğiniz gibi, halı-kilim, arkeoloji buluntuları gibi etnografya eserlerindeki şekiller “sembol, motif, im” gibi kavramlarla ifade ediliyor, ancak siz damga kavramını kullanıyorsunuz. Bu bağlamda damga nedir, hangi özellikleri taşır ve bizlere neyin mesajlarını verir?

Damgalar, geniş anlamda bir dilin alfabeleri sosyal grupların tarihî mirası ve soyut anlatılar biçiminde tanımlanabilir. Damgalar bir nesneyi ya da nesnelere ifade etmenin ötesinde, daha çok insanla ilgili soyut dünyayı ifade eder.

Damga kavramı Türk-Moğol halkları tarafından kullanılmakta olup, damgaların nasıl oluştuğu konusunda kesin bir hüküm yoktur. Ancak genel olarak, kayalardaki işaretlerin, resimlerin zamanla damgalara dönüştüğü genel kabul görmektedir.

Damgaların kullanılma amaçları, isimleri ve anlamları hakkında ayrı bir çalışma yaptığım için şimdilik şu kadarını söyleyebilirim. Damga kavramı Türkçe olup Ruslara da Türklerden geçmiştir. Diğer Hint-Avrupa halklarında damga kelimesi olmadığı gibi onlar eşyalarında damga kullanmamıştır. Türkler damgalarla ülke

sınırlarını belli etmek, eşyalarını belirlemek, boylarının işreti olması amacıyla kullanmışlardır.

Burada belirtmeden geçmeyeceğim, 24 Oğuz damgası yakıştırmadan ibaret olup Türklerin 24 değil binlerce damgası olduğu gibi o damgalara Oğuz damgaları demek de yanlıştır; çünkü o damgalar diğer Türk boylarında da var. Bu nedenle ben damgaları genel anlamda Türk damgaları olarak isimlendiriyorum.

Türk damgalarının en büyük özelliklerinden biri de bu damgalardan bazılarının zamanla Türklerin kadim Türk alfabesi meydana getirmiş olmalarıdır. Diğer yandan damgaların dinî kökenleri de vardır. Çünkü bilinen ilk damgalar yüksek yerlerde ve dinî törenlerin yapıldığı yerlerde karşımıza çıkıyor.

3- Koçbaşı damgası ve mezarlardaki damgaların anlamı ve önemi hakkında bizlere neler söylemek istersiniz?

Damgaların anlamları ve mitolojik kökenleri hakkındaki çalışmalarım devam ettiği için koçbaşı damgasının anlamı hakkında kısaca şunları söyleyebilirim.

Türkiye’de yapılan çalışmalarda koçbaşının “yiğitlik, erkeklik, üretkenlik” anlamları taşıdığı Türkiye’deki yazılı eserlerde ifade edilmektedir. Ancak ben koç ve koçbaşının tarihi ve dini anlamında da olduğunu düşünüyorum. Çünkü Hunlar hakkında yazılan eserlerde Hunlarda tanrılara kurban edilen hayvanların arasında en makbul olanı koçtu. Ayrıca Türkler’de kurban hayvanlarından özellikle at ve koç mezar taşı olarak da kullanılmıştır.

Koçbaşı damgası, kadimliği göz önünde tutulduğunda, Türk kültürünün bir mührü gibi bugün halâ Altaylar’dan Ön Asya ve Balkanlara kadar uzanan coğrafyadaki çeşitli mezar taşlarında, halı ve kilimlerde varlığını sürdürmektedir. Ayrıca Anadolu’da ananevi anlayışa göre, dokunan halı ve kilimlerdeki hâkim damga koçbaşısıdır. Mezar taşlarındaki koçbaşı damgası, özellikle Doğu Anadolu mezarlarında yaygın olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, koç heykelinin en son örneklerini de Tunceli ilindeki mezarlıklarda görmekteyiz.

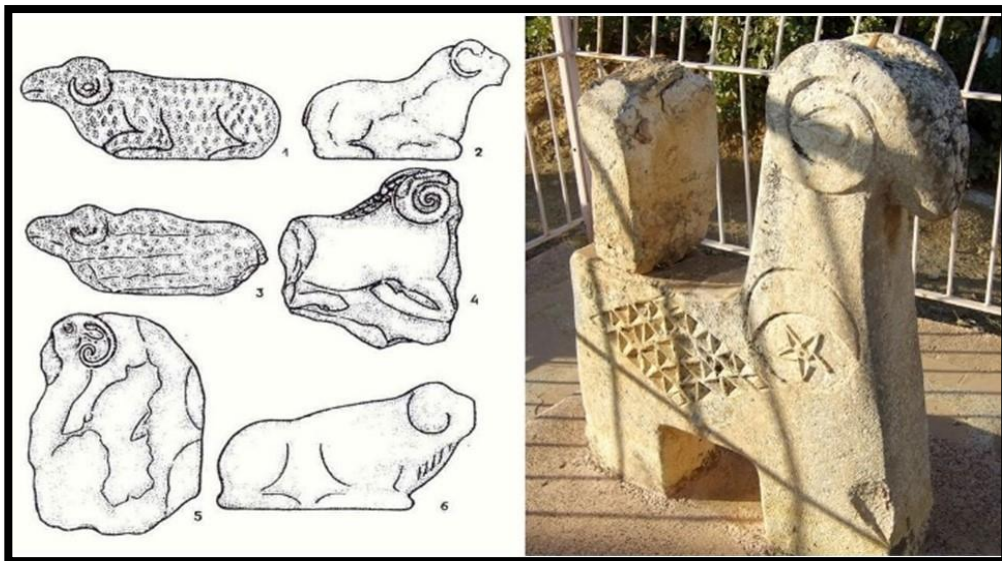
Türk halı-kilimlerinin genel karakteristik özelliğini koçbaşı damgasının oluşturduğunu düşünüyoruz. Rásonyi’ye göre de, Yenisey boylarında ve bir müddet Moğolistan’da yaşayan Kırgızlar’ın keçe cinsinden halılarının üzerindeki damgalar da koçbaşı damgalarıydı. Bu nedenle koçbaşının ve çok yaygın olarak koçbaşı damgası adıyla bilinen damganın Türk tarihinde özel bir yeri var.

Yapmış olduğum araştırmalara göre koçbaşı damgası âdeta Türklerin ortak imzasıdır. Çünkü bugüne kadar yapmış olduğum araştırmalarda her yerde bu damga en azından isim olarak “koçbaşı” ya da “koç boynuzu” olarak ifade

ediliyor. Diğer yandan koç-koyun heykelli mezar taşlarını sadece Türklerde görüyoruz. Bu mezar taşlarının olduğu bir yer görürseniz bilin ki orada Türkler yaşamıştır.

Bu konuda Altaylarda, özellikle Minusinsk müzesindeki koç heykelleri konusundaki çalışmalarıyla tanınan Borisenko ve Khudyakov, şöyle der: “İnsan ve hayvanların (koç, koyun, aslan, at) taştan yontulmuş heykelleri eski Türklerin ana eserlerindedir. Bunun gibi anıtlar ilk defa 1722’de, D. G. Messerschmidt ve F. I. Strahlenberg tarafından Minusinsk bölgesinde bulunmuştur. Ayrıca Strahlenberg bunların Minusinsk Tatarlarının kültü olduğunu ifade eder. Çin kaynakları da koç, koyun, at ve insan heykellerini M.Ö. 1000 ilâ M. S. 1000 yılları arasında tarihlendirerek bu eserlerin eski Türklere ait olduğunu belirtirler.”

Rus ve Çin kaynaklarındaki yukarıdaki bilgilerin aksine koçbaşlarının tarihî gerçekliğinden haberdar olmayan ya da ilmi siyasete alet eden Cemşit Bender şunları ifade eder: “Kürt yerleşim merkezlerinde bulunan mezarlıklarda tanrılara kurban olarak sunulan koyun ve koç mezar taşlarına rastlanılmıştır. Erciş, Van, Ahlat, Dersim kentleri ile dolaylarındaki mezarlarda bulunan bu eserlerin bazıları Van Müzesi’ne teslim edilmiş, bir bölümü de okul bahçelerine ya da resmî dairelerin giriş kapılarına yerleştirilmiştir. Bu tür mezar taşları ile ilgili olarak derinliğine bir inceleme yapılmamıştır. Dersim’in Ovacık ilçesi Kozluca köyü mezarlığında bulunan iki koç mezar taşında, koçların gövdelerinde Güneş tanrısı Şimig/Şamaş’a âit semboller vardır. Şimig, günümüzdeki Kürtlerin ataları olan Hurrilerin güneş tanrısıydı. Daha sonraki dönemlerde Şamaş adını almıştır. Mezar taşlarının üzerinde, güneş sembolünün yanı sıra kılıç, yay, balta, tüfek, kama, makas, ibrik, süvari, insan tasvirleri, at, geyik, keçi, koç ve koyun gibi hayvan motifleri de görülmektedir”.

4-Etnografya eserlerinin, tarih yazımı ve kültür araştırmalarındaki yeri hakkında neler düşünöyorsunuz?

Türkiye'deki etnografya eserlerindeki Şekil ve damgaları Anadolu tarihi ve coğrafyasıyla izah etmek pek mümkün değildir. Örneğin, saha çalışması yapılarak ve konu hakkında önceden yapılan çalışmalardan hareketle hazırlanan Tarihî Kaynak Olarak Sibiryaya Halkları Motifleri adlı eserde, Türkiye'deki etnografya eserlerinde görölen neredeyse bütün damga, Şekil ve süs örneklerini görmek mümkündür. Hatta bu eserde, bölgeler günümüzde dahi İslamiyet ile tam anlamıyla henüz tanışmamış oldukları halde, Türklerin İslam dinini kabul etmelerinden sonra oluşan, özellikle de Selçuklu sanat anlayışıyla bağlantılı açıklanan ve Rumî sanatı olarak ifade edilen süsleme örneklerinden buralarda bolca bulunduğu görölmektedir.

Burke'nin tarihçiler için söylediği şu sözler önemlidir: "Tarihçiler, imgelerden yararlandıklarında bile, bunları kitaplarında yorumsuz bir Şekilde kullanır ve tasvirlerle sadece birer resim olarak yaklaşırlar. İmgenin metin içinde ele alındığı durumlarda, bu kanıtlar yeni yanıtlar sunmak veya yeni sorular yöneltmekten ziyade, yazarın başka yolla zaten varmış olduğu çıkarımları göstermek amacıyla kullanılır". Burke'nin tarihçiler için ifade ettiği bu görüşler, aslında sosyal bilimlerde hâkim olan genel anlayıştır. Bu bağlamda sanat tarihçilerinin dahi etnografya eserlerinden yeterince faydalandığını söylemek mümkün değildir. Bann, ise "...bir imgeyle karşı karşıya geldiğimizde tarih ile karşı karşıya geliriz"der. Burke de çeşitli araştırmacılara yaptığı atıftan hareketle, "Kiliselere resimler kitaptan okuyamayanlar duvarlara bakarak okuyabilsinler diye konur" der.

Kültür tarihçisi Rothacker'in "her milletin, her medeniyetin kendisine göre bir üslubu olup hepsi de kendi üslubuna kuvvetle bağlıdır" ifadesi etnografya eserlerinin değerlendirilmesinde bize önemli ipuçlarını verir.

Türkler, zaman zaman dillerini, alfabelerini, dinlerini, fiziki coğrafyalarını, devletlerini değiştirmişler, ancak damgalarını değiştirmemişlerdir. Fakat tarihi süreç içinde zamanla damgalarına yeni ilaveler yapmışlar. Mesela yeni aileler ve oymaklar meydana geldikçe, yeni damgalar da kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle Türk tarihini ve sosyal coğrafyasını damgaları takip ederek öğrenmek ve yazmak mümkündür.

Sonuç olarak, etnografik eserler üzerindeki damgalar sosyal grupların tarihini taşıyan Şifreler niteliğindedir ve günlük hayatta konuşulan dilden bağımsızdırlar. Bu dil, damgalara dayalı ayrı bir anlatım dili ve ayrı bir iletişim aracıdır. Hatta damgaların dili, alfabe ile ilgili (yazıyla ilgili) olan dilden her zaman önce gelir.

5-Hocam damgaların geleceği konusunda ne düşünüyorsunuz?

Türkler dünya tarihinde var olduğu sürece damgaların da olacağına inanıyorum. Çünkü geleneklerin özelliği ve damganın tarihi seyri bize bu bilgiyi veriyor.

6-Damgalar Türk Dünyasının kültür birliğine nasıl bir katkı yapabilir?

İnsanlar arasındaki duygudaşlığın en belirgin özelliklerinden biri ortak değerler ile bunların farkında olmaktır. Dolayısıyla Türk dünyasının ortak değerlerinden biri olan damgalar atlasını yazabilir ve bunu insanlarımıza anlatabilsek Türk dünyasının kültürel birliğine önemli katkı yapmış oluruz. Mesela saha çalışmalarında gördüğüm etnografya eserlerinin kimlere ait olduğu öğrenmek için bu damgayı niçin kullanıyorsunuz sorusunu sorduğumda herkes bu bizim geleneğimiz, kültürümüz diyordu. Genel olarak insanlardan bu kültür unsurlarının kökeni ve tarihi seyri hakkında bilgi sahibi olması beklenmez. Ancak konu hakkında araştırma yapanların bilmesi gerekir.

Eğer etnografya, arkeoloji ve kaya resimleri gibi maddi kültür unsurları karşılaştırmalı çalışıldığında Türk Dünyası'nın kültür birliğinin temel unsurlarını ortaya konmuş oluruz. Mesela Tunceli'deki koçbaşı heykel ve balbalların tarih sahnesinde ilk görüldüğü yerlerin Altaylar, Şırnak, Hakkâri, Van, Antalya, Edirne veya Balkanlarda çeşitli eşyalar üzerindeki işaret ve damgaların kökeninin, Altay kaya resimleri ise kadim Türklerin arkeolojik eserleri olduğunu bilip bunları kamuoyu ile paylaşırsak Türk Dünyası'nın kültürel beraberliği için önemli adımlar atmış oluruz.

7- Hocam sosyolojiye âşık olduğunuzu biliyorum. Ancak sizi genelde tarihçi sanıyorlar. Bu sorun nereden kaynaklanıyor? Uzmanlık alanınız hakkında kısaca bilgi verir misiniz?

Lisansım Fırat Üniversitesi Sosyoloji, yüksek lisans ve doktora İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsündedir. Doktora tezim “Kültür Sosyolojisi Açısından Elazığ ve Ağrı Köylerinde Aileye, Evliliğe ve Sosyal Hayata İlişkin Gelenekler” dir.

Bilindiği gibi sosyolojinin çeşitli alt dalları var. Ben ise 1990’dan beri sosyolojinin alt dallarından uygulamalı sosyoloji, kültür sosyolojisi ve tarih sosyolojisi alanında çalışmalar yapıyorum. Bu zamana kadar 14 ülke ve 11 özerk bölgede kendi imkânlarımla araştırmalar yaptım. Bu bağlamda ben insanların geleneksel kültür yapılarıyla ilgili çalışmalar yapıyorum. Dolayısıyla bunların tarihi köklerinden haberdar olmadan çalışmalar yapmak köksüz ağacı tanımlamak gibi olduğundan kitaplarımda ve makalelerimde tarihi bilgilere olabildiğince yer vermeye çalışıyorum.

Yapmış olduğum sosyoloji çalışmaları, aslında rahmetli sosyolog Prof. Dr. Mehmet Eröz’den sonra unutulduğu için yani Türkiye’de sosyoloji çalışmaları genelde siyaset sosyolojisi ve popüler sosyoloji anlamında yapıldığından çalışmalarındaki farklılık sebebiyle beni tarihçi sanıyorlar. Benim anlayışıma göre sosyoloğun ayaklarından biri sosyoloji diğeri de tarih üzerinde olmalıdır. Bunun yanında araştırmasının özelliğine göre sosyal bilimlerin diğer alanlarında da gezmesi gerekir. Özet olarak disiplinler arası sosyoloji çalışmaları yapıyorum, kültür tarihini seviyorum, fakat sosyoloji ilk ve son aşkımdır.

8- Kimseden maddi destek almadan 14 ülke ve 6 özerk bölgede saha araştırmaları yaparak hazırladığınız kitabınız Temmuz 2014’de “Tarihin Sessiz Dili Damgalar” adıyla 18 yıllık çalışma sonunda yayınlandı. Damgalar hakkındaki araştırmalarınız bu kitap ile tamamlandı mı, yoksa yeni çalışmalarınız var mı?

Bahsettiğiniz çalışma benim için bir bakıma giriş kitabıdır. Amacım Türk kültür ve siyasi coğrafyasının önemli merkezlerinde araştırmalar yaparak Saha Özerk Cumhuriyeti’nden (Yakutistan) Alaska’ya geçmektir. Birde damgaların çeşitli Türk coğrafyasındaki adlarını ve mitolojik anlamlarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır. Kısmet olur da bunları yapabilirsem damgalar konusundaki çalışmalarımı tamamlamış olacağım.

9-Hocam verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederim. Ancak sormadığım, fakat söylemek istediğiniz konular varsa onları da öğrenmek isterim.

Ben de ilgi gösterip bu mülakatı yaptığınız için size teşekkür ederim. Temel olarak söylemek istediğim şu olabilir. Bir sosyal konuda araştırma yapıyor ve kalıcı eser bırakmak istiyorsanız mutlaka disiplinler arası bir çalışma yapmanız gerekir. Uzmanlık alanınız ne ise bir ayağınız onun üzerinde, diğeri de tarih üzerinde olmalıdır. Diğer yandan her sosyal olay bir sosyal ortamda meydana geldiği için sosyolojiyi görmezden gelemezsiniz. Yani herkesin benim gibi sosyolojiye âşık olması şart değil ancak sosyolojiyi görmezden gelemezsiniz.

Tarihin Sessiz Dili Damgalar Üzerine Görüşler *
(Mehmed NİYAZI)

Mustafa Aksoy, sorumluluğunun bilincinde bir bilim adamıdır. İhtisas alanı olan sosyolojiye dair çok değerli eserleri var fakat bu yazıda ele alacağımız kitabını, hazırlanmaya başladığı andan itibaren yakından takip ediyorum; gerçekten hem üzerinde alın teri var; hem de milli bütünlüğümüz için çok önemli bir çalışma. Türk tarihi ve coğrafyası konusunda Osman Yorulmaz, önsöz olarak çok değerli bir makale yazmış. Birçok milletin tarih sahnesine çıktığı bölgeler vardır; nüfuslarına, milli güçlerine oranla çevrelerini kendi nüfuz bölgelerine almışlardır. Mesela Ruslar, Çinliler bu tip milletlerdendir. Fakat bu kıtas Türkler için geçerli değildir. Altay ve Sayan dağları havalisinde tarih sahnesine çıkan Türkler, üç kıtaya damga vurmuşlardır. Cengiz Han'ın başkenti Karakurum nerede; kendisinden bir iki nesil sonra kuşatılan Hamburg nerededir. Türklerin eski dünya kıtalarına dağılmalarını Osman Yorulmaz şöyle anlatmaktadır: “Geçmişte ve günümüzde dünyanın farklı coğrafyalarında görülen Türklerin tarihi, onunla ilgilenen herkeste şaşkınlık yaratmıştır. Aynı anda Çin'in kuzeyinde, Kafkaslar'da, Orta Avrupa'da, Kazakistan'da, Yakın Doğu'da, Anadolu'da yaşayan insanların Türk olmalarının şaşkınlık yaratması gayet tabiidir. Peki Türkler kimdir, nerede ortaya çıkmışlardır ve nasıl bu kadar geniş bir coğrafyaya dağılmışlardır?” Ne yazık ki Batılıların tarih anlayışlarının peşine takılmışız. Alman Prof. Neumark, Boğaziçi'nde talebeleriyle gezerken şunu söyler: “Sizler farkında değilsiniz ama, onlar (Avrupalılar) şu gerçeğin farkındadırlar; tarihten Türkler çıkarılırsa, onların tarihleri kalmaz. Osmanlı arşivi tam olarak ortaya çıkarsa, bugünkü tarihlerinin yeniden yazılması gerekir.” Evet, biz Avrupa'nın peşine takıldıkça, onlar bize, bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da her şeyi yuttururlar. Mustafa Aksoy, ilk yazılı kaynaklardan ‘Damgaların Diline’ ulaşmış, ceddimizi orta yere koymuştur; yani bizi sarmalayan kefenin ortasına baltayı vurmuş, geçmiş tarihimizi günışığına çıkarmıştır: “Damgalar hakkında yapılan çalışmalarda genel olarak iki belirleyici unsur göze çarpar. Bunlardan birincisinden, araştırmacılar, hangi bölgede araştırma yapmışlarsa, tespit ettikleri halı ve kilimler ile onların taşıdığı damgaları genelde o bölgeye özgü olarak tanımlamışlardır ve bunların çok daha

* Bu makale daha önce yazarı tarafından yayımlanmıştır.

geniş coğrafya üzerinde buralara taşınmış olabileceklerini bilinçli veya bilinçsiz bir biçimde göz ardı etmişlerdir. Bir başka deyişle, araştırmacılar, damgalar ve etnografik belgelere dair tespit ve açıklamalarında yerelden genele ulaşmamışlar ya da ulaşmak istememişlerdir.”

Mustafa Aksoy, ilim adamlığının verdiği temkini elden bırakmayıp Türk ve Kürt’ü karşı karşıya getirmek istediklerini açıkça ortaya koymuyor. Fakat kitabının bir yerinde bakın ne diyor: “Kürt halı- kilimleri konusunda Batılı kaynaklarda uzman olarak gösterilen Amerika Birleşik Devletleri’nin eski Şam büyükelçilerinden Eagleton ve benzerlerinin çalışmalarında Türk halı-kilimleriyle damgaları, Kürt halı-kilimleriyle damgaları olarak ifade etmişlerdir. “Fakat Eagleton bir ilim adamı değildi; bir diplomattı, onun derdi hakikati gün ışığına çıkarmak değil, Amerika’nın menfaatini savunmaktı. Türk’le Kürt’ün karşı karşıya gelmesi Ortadoğu’da kimin menfaatine hizmet eder, buna bakmak yeterlidir. Mustafa Aksoy iyi bir araştırmacı olduğundan biraz daha iyi aşağıda hükmünü ortaya koyuyordu: “*Bazı araştırmalarda da Anadolu’da tespit edilen kimi damgalar; Çatalhöyük, Ahlatlıbel, Polatlı, Karataş, Semahöyük ve Alacahöyük kazılarında bulunan birtakım şekillere benzetilerek açıklama yoluna gidilmiştir. Yukarıda ifade edilen anlayışları sorgulamadan kabul ettiğimizde Kürtlere ve Anadolu’ya mahsus olduğu ifade edilen damgaların aynularının Sibiryaya ve Tataristan’da, hatta Amerika yerlilerinde görülmelerini nasıl izah ederiz?*” Kürt deyince Ortadoğu halkı akla gelmektedir. Halbuki nerede Türk varsa, orada Kürt yok mudur? Kazakistan’da, Kırgızistan’da, diğer Türk cumhuriyetlerinde bulunmuyor mu? Mesela M.Ö. 1700-1200 yıllarına ait Yenisey kaya resimleri, Sibiryaya, Köymen gibi belirli bölgelerde görülen Avrupalı tarihçilerin bunların Türk olduklarına dair belirli ibareleri görmezlikten gelmişlerdir. Hele Yenisey abidelerine baktığımız vakit; “Ben Kürt beyi Alp Urungu” diye başlar, ardından da bu dünyada Türk milletine doymadığını belirtir. Bir milletin tarihi yoksa, o milletin milli bütünlüğü tarumar edilir. Kültür Bakanlığı, Anadolu’daki belediyeler “Tarihin Sessiz Dili Damgalar” adlı kitabı basıp halka dağıtmalı, milli bekamızı ortaya koyan bu eser geniş okuyucu kitlesine kavuşmalıdır. Mustafa Aksoy, ceddimiz seni alnından öpecektir.

Bilimin Mabedinde Yöntem Meselesi Usül ve Esas*
(A. Yağmur TUNALI)

İlim hayatımızın perişanlığını anlamak için akademisyen olmaya gerek olmadığı açık. Daha genel bir ifadeyle söyleyeyim: XXI. asrın başları itibâriyle, ilimde ve bilgi edinmede üniversite en büyük pay sahibi görünse de en değerli patentine sahip değil. Bu durumda, “kalite” problemiyle karşı karşıya olduğumuz, ikinci ve can alıcı bir tespittir.

Yolun bu noktasında, düşünce ve yaratış bakımından üniversitelere bakmak, limon ekşiliğindedir.

Evet, düşünce tek başına üniversite tarafından temsil edilmiyor. Bu doğru. Dün de böyleydi. Muhtemelen bilinen tarih devirlerinde de böyleydi. Bugünün farkı, ağırlığın kaymasıdır. Görünen o ki, fikir üretme bakımından üniversite bugün gerilere düşmüştür. Düşüncenin ağırlık merkezi, bazı medya organlarına, dernek ve vakıflara ve daha da ilginç bazı cemaat ve topluluklara kaymıştır. Lokomotif onlardır. Buradan hareketle şu hükmü rahatlıkla tekrar edebiliyoruz: İyi düşünen, iyi ifade eden ve iyi bilenler arasında üniversite mensupları açık ara önde değil. Hatta bu algı bile çoktan iflas etti.

Bunun üzerinde durmak lâzımdır. Düşüncenin kök salmadığı bir bilim ocağında, ilmin ne kadar bulunabileceği erbâbınca tartışılması gereken bir husustur.

Bu ve benzeri konular üzerinde kafa yoranların sayısı, yazan birkaç isimden ibaret değildir. Yazıya dökülme de kayda girmese de kaynayan kazandan buharlar yükseliyor. Pek çok isim, seviye kaybından rahatsızlığını söylüyor.

Hatta, üniversite mensubu birkaç yakın arkadaşımın görüşlerine bakılırsa durum daha da vahimdir. İçinde buldukları müesseseyi iç yanığıyla yerden vurdıklarına her Allahın günü şahid oluyorum.

Üniversitelerimizde, bu giriş cümlelerini şerhedecek, cerhedecek ilim erbâbının bulunduğunu da biliyorum. Hantal kitle arasında pek öne çıkamamaları da onların çabaları akademik namusu kurtarma yönünde hatırı sayılır iş görüyor.

“Bilimin mabedinde Yöntem Meselesi”ni, bu dikkatler ışığında okudum. Sosyolog Mustafa Aksoy, çalışmalarını hayranlıkla tâkib ettiğim bir isimdi. Kültür ve sanat tarihçilerinin pek az girdiği bir sahaya dalmıştı. Damgaların

* Bu makale turkyurdu.com sitesinde daha önce yayımlanmıştır.

diliyle millet karakterinin şifrelerini bulmaya çalışıyordu. Esaslı noktalar yakaladığı ve ilim âlemini sarsacak ipuçları üzerinde delilli isbatlı sözler ettiği anlayanların dikkatinden kaçmamıştı. Ne mutlu ki, 1996'da Kazakistan'da başladığı bu çalışma, "Tarihin Sessiz Dili Damgalar" adıyla yakında kitap halinde basılmış olacaktır.

İlk yüz yüze tanışmamız, Turan Hoca'nın Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'ndaydı. Sonra, kendisi gibi bir başka açıdan damgalarla uğraşan Servet Somuncuoğlu'nun çalışmaları sırasında daha yakın tâkib eder oldum. Daha önce çok eser yayımlamıştı. Halk kültürü ve halk inanışları derinleştiği konulardı. Bambaşka şeyler söylüyordu. Halıların, kilimlerin ve taşlara çizilmiş damga ve figürlerin dünden bugüne neyi anlamamızı sağladığı üzerinde sağlam ve o ölçüde çarpıcı fikirlere varıyordu. Yaptığı, mukayeseli çalışmaları. İlerledikçe artan bir heyecanla, fikirleri kuvvetleniyor ve bunları şevk içinde söylemeye çalışıyordu.

Yazılarında belki bu heyecan tam mânâsıyla hissedilmez. Onu, kendinden geçen bir kam edâsıyla konuşurken, anlatırken dinlemelisiniz. O konuşmalarda, Türk'ü ve Türklüğü damgalarda keşfeden bir ruh görünür. "Türk'ü ve Türklüğü keşfetme" rastgele söylenecek bir söz değil; üzerinde ısrarla durmayı, düşünmeyi, anlamayı gerektirecek bir iş ve aslında bir sevdâdır.

Evet, Mustafa Aksoy, bir keşif faaliyetindedir. Ve bu keşfin sosyal ilimlerin bulunmuş usulleri üzerinden yürütülmesi esastır. Bu da yetmez, onları kritik ederek, eklemeler ve düzeltmelerle kullanmanın da yolunu bulmak lâzımdır. Çünkü, her metod, bir yol çizer, ama her yol da istenen yere ulaşmayı sağlamayabilir. Doğunun Batı'nın sosyal ilimlerde denediği her çalışma "yöntem"ini mutlaka karşılaştırmayla anlamak ve uygulamada, bu teknik bilgiden faydalanmak esastır.

İlmin Mabedinde Yöntem Meselesi, sanırım, bu fikirle yazılmıştır. Mustafa Aksoy, öteden beri, usul hakkında çok düşünen bir ilim adamıdır. Usul'ün esas'a giden yolu en iyi şekilde nasıl açması gerektiğini düşünmüştür. Meselenin felsefesi üzerinde yeterince durulmadığı görüşündedir. Bilim tarihi ve bilim felsefesi okunmadan, geçmişte yapılan çalışmaların usullerini tam mânâsıyla bilmeden ve karşılaştırmadan, metod konusunun halledilemeyeceğini görmüştür. Metodu, metodlu bir tenkîde tâbî tutmanın gereği de önüne çıkan esaslı bir problemdir. Bunun için de karşılaştırma yolunu seçer.

Eseri, genel okuyucu için çok teknik olmayan cümlelerle anlatmak bakımından işim kolay. Çünkü, kitabın arka kapağında verilen cümleler, yazarın görüşünü her seviyeden okuyucuya duyurmak için edilmiş benzer. Benim gibi, ilmî uzmanlık alanlarının dışındakiler için de aydınlatıcı bir metindir. Yazarı için belki de görüşlerinin özüdür. Önce bir tesbitle başlar: "Türkiye'de sosyal

bilimler; devlet, özel şirketler, hatta üniversiteler marifetiyle fen bilimlerine nispetle üvey evlat muamelesi görmüştür. Dahası sosyal bilimlerle ilgilenenlerin özellikle popüler olanları doğrudan doğruya siyasete girmiş, ya da siyasilerle yakın ilişkiler kurmuşlardır. Bu ilişkiler sosyal bilim çalışmalarına güveni azaltmıştır.”

Hem tesbit hem de hüküm ne kadar doğru. Bu cümleleri bir oto-kritik gibi değerlendirdim. Bu cümlelerde, meslekdaşlarının hedefinde siyaset olmasına kırgınlık ve belki bir ölçüde kızgınlık ve sitem de gizli. Mutlaka bildiğimiz bir husustu; ama nedense pek dile getirilmeyen bir meseleydi. Güçlü bir şekilde ifade edilmesi, ilimden uzaklaşma eğiliminde olanları dizginlemese de doğru bir tercihte bulunulmadığını ihtar ediyor. Olumlu etkilerinin görüleceği açıktır.

Arka kapak yazısının sonraki paragrafında, bu fikirler uygulama bakımından açılıyor: “Diğer taraftan siyasetin gündemiyle ilgili olmayan çalışmalara yeteri kadar ilgi duyulmamıştır. Dolayısıyla, bir kısım doktora çalışanları hariç tutulursa, genel olarak sosyal bilimlerle ilgilenenler, sosyal gerçekliği ortaya koymak yerine, siyasetçi anlayışıyla ve siyasetçilerin görüşlerini onaylamak amacıyla çalışmalar yapmışlardır.”

Bu cümleler, ilim namusunun iflâsını söylüyor. En açık ifadesiyle “Rezaleti gördüm!” diyen bir ilim adamının feryâdı halinde duyuluyor. Bana kalırsa, sosyal ilimlerde siyasetle bağlantılı işler yapanların bu cümlelere verilecek cevapları olmalıdır. Çünkü bu mesele adamakıllı tartışılmaya muhtaçtır. Geleceğimizi kemiren bir aldatmacanın, gerçeği çarpıtan veya gizleyen bir tür menfaat oyununun bozulması, öncelikle sosyal bilimcilerin olmazsa olmaz işidir.

Mustafa Aksoy, arka kapakta yer alan metnin üçüncü paragrafında, ilk iki paragrafta gerekçesini açıklamış bir yazar rahatlığıyla, kitabının muhtevasına geçiyor: “Elinizdeki bu kitapta, Niyazi Berkes, Ziya (Ziyaeddin) Fahri Fındıkoğlu, Erol Güngör, Baykan Sezer ve Doğan Ergun’un görüşleri doğrultusunda Emre Kongar’dan Ahmet Yüksel Özemre ve Fethullah Gülen’e, milliyetçilikten İslamcılığa, solculuktan Atatürkçülüğe kadar, ilerleme felsefesinin bütün pozitivist çocuklarının yöntem anlayışları tartışılmıştır.”

Sanırım, bu paragrafta da çok dikkat çekici tâbirler var. Mesela, “İlerleme felsefesinin pozitivist çocukları” tâbiri çok enteresan. Yukarda sayılan isimlerin önemli bir kısmı tarafından “pozitivizm”in topa tutulduğu bilinir. Sanki, pozitivizmle savaşmak için doğmuş fikirleri temsil ettikleri de bilinir. Buna rağmen, paradoksal pozisyonda, “ilerlemenin pozitivist çocukları”dırlar. Yazarın bu tâbirini cesaretle bir çıkış gibi değerlendirmek yerine, yine fikir ve ilim namusuna yormak gerekecektir.

Mustafa Aksoy, arka kapak yazısında burada da durmaz. İlk paragraflarda işaret ettiği noktayı, yeni fikirlerle zenginleştirerek, başka ifadelerle tekrar söyleme ihtiyacı duyar: “Türkiye’de bilim insanlarının çoğunluğunun zihniyeti “toplum mühendisliği” yönündedir. Siyasilerin ise oldum olası bu görüşte olduğunu okur zaten çok iyi bilmektedir.”

Devamında, unutulmaması gereken bir tesbîti tekrarlama ihtiyacını duyarak, siyâsîleri bir yana bırakıp yine ilme ve ilim adamlarına döner. Asıl söylemek istediklerini bir daha ve tenkid dozu hiç de hafif olmayan cümlelerle ifade eder: “... Bilim insanlarının asıl amacı sosyal hayatı değiştirmek değil, onu anlamak ve açıklamaktır. Hatta yirminci yüzyılın başından itibaren, “yasaların” yerini hızla görelilik, belirsizlik, ihtimaliyet gibi kavramlar alırken, bilimsel doğruların ucu açık, her zaman sorgulanmaya muhtaç bilgiler olduğu sağır sultanın malumudur.”

Metodların tartışıldığı bir kitabı yazanın, bazılarına çok ağır gelecek hükmü, bu cümlelerden sonra gelir: “Çoğu kez çağın gerçeklerinin uzağında, eleştirel bakış açısından mahrum bilim dünyamız, taklitçiliğin ötesinde öze dayalı hiçbir yöntem üretememektedir. Bu mesele siyasi ve bilimsel alanlarda öylesine yaygın gözükmemektedir ki, kamuoyu tarafından ne kadar tartışılabilir.”

“Metod üretemeyen”, olanı-biteni anlama çabasına yollar açamıyor demektir. Eğer, son cümleler bir durgunluğu ve söylenenleri, yapıp edilenleri sadece tekrar eden bir bilim dünyasını işaret ediyorsa, vaziyetin vehameti tahmin edilebilir. Bunu iddia ile söyleyen kitabı, yazarının talebiyle enine boyuna tartışmak erbâbı için kaçınılmaz bir görevidir.

İsteyen, sosyal ilim mensublarına çok yönlü bir dâvet olarak da değerlendirebilir. Bendeniz, biraz böyle bakılmasını isterim ve doğrusu neler deneceğini merak ederim.

“Kültür Sosyolojisi Açısından Doğu Anadolu” İsimli Esere Dair*
(Dr. Yaşar KALAFAT)

Eser, Mustafa Aksoy’un İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 1995 yılında "*Kültür Sosyolojisi Açısından Elazığ ve Ağrı Köylerinde Aileye, Evliliğe ve Sosyal Hayata İlişkin Gelenekler*" adıyla yaptığı doktora tezidir.

Yazar, eserini; Metodoloji, Kültür Sosyolojisi, Aile ve Aile Tipolojileri, Evlilik ve Doğum Gelenekleri, Miras, Kirvelik, Nevruz, Ocak-Ateş, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Halk Takvimine Göre Yılbaşı, başlıklarında hazırlamıştır. Bu eserle, Doğu Anadolu incelemeleri Sosyoloji disiplini ile yeni bir ilmî soluk daha almıştır. Doğu Anadolu’nun kültürel yapısı Ankara ekolü tarafından, Prof. Dr. Abdulhalûk M. Çay yönetiminde tarih, Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, Prof. Dr. Saime İnal Savive Doç. Dr. Ahmet Buran ile de, dil alanlarında irdelenmişti. İstanbul ekolünün, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’ya sosyolojik açıdan bakaneserler ürettiklerini rahmetli Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Prof. Dr. Mehmet Eröz hocalarımızdan biliyorduk. Bu zincirin Prof. Dr. Mustafa Erkal ve Prof. Dr. Enis Öksüz halkaları da biliniyordu. Mustafa Aksoy’un bu çalışması ile alan yeni bir kaynak kazanmıştır.

Mustafa Aksoy’un kitabına önsöz yazan Mehmed Niyazi’nin belirttiği “ideoloji yerleştiği idrake hâkim olur. Bu nedenle ideolog, ilmin altını çizeceği çelişkileri, menfaatine uygun değilse rahatlıkla görmemezlikten gelebilir... Bilimler beynelmileldir. Fakat sosyal bilimlerin millîlik vasfı önde gelir. Çünkü onların araştırma konularını sosyal yapıların, sosyo-kültürel unsurların biri veya birkaçı teşkil eder... Sosyolojik olaylar, sosyo-kültürel yapının damgasını taşırlar” temel yaklaşımından yola çıkan Mustafa Aksoy, “etnik bölücülüğü” kültür zeminde yapanlara, araştırma alanında derlediği bilgiler vasıtasıyla karşı çıkarmıştır.

Eserde, bölümlerin dip notları ayrı numaralandırılırken, sahife altlarına almatekniğine gidilmeyip, dipnotlar bölüm sonlarına alınmışlardır. Yararlanılan kaynaklar, eserin son kısmına, alfabetik olarak alınmıştır. Böylece, bu sahada, bibliyografya çalışması yapanlara, yazar bu çalışması ile ayrı bir katkıda bulunmuştur.

* Bu makale Bilge Dergisi’nde daha önce yayımlanmıştır. Bu eserin ikinci baskısı, “Doğu Anadolu Kültürü Üzerine Bir İnceleme”, adıyla (İstanbul 2007) yayımlanmıştır.

Yazar, yaptığı alan çalışması sonuçlarını aktarırken, konu ile ilgili yayınların kritiklerine de, haklı olarak girmiştir. Mesela Nevruz/Yenigün bayramından hareketle, Zerdüşizm ve Yezidilik arasında özel bağ kuran yazarlara makul tenkitler getirmektedir.

Bu noktada Zerdüşizm gibi, Türkiye Türk kültürünü de yakından ilgilendiren dinlerin, “dinler tarihi” disiplininin ustaları tarafından araştırılıp, alan çalışması yapan “Kültür Sosyologları”nın istifadesine sunulması gerektiğine inanıyoruz.

Yazarın, araştırma alanı olarak seçtiği; Ağrı, Elazığ, Malatya, Adıyaman, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerine, başka araştırmacılar tarafından, bölgenin diğer illerinin de Yüksek Lisans ve Doktora seviyesinde, Kültür Sosyolojisi disiplininde ele alıp, yayına dönüştürülmesi, parçalardan hareketle bütüne ulaşılmasını sağlayacaktır.

Mustafa Aksoy’u bu güzel eseri için kutluyoruz. Bu münasebetle benzeri çalışmalar yapmasını temenni ediyor ve sosyo-kültürel eserleri için, inanç indeksinin lüzumuna inandığımızı tekrarlıyoruz.

Son sözü Mustafa Aksoy'a verelim:“Türkiye'nin problemi halkta değil, siyasetçilerle, medyanın oluşturduğu kamuoyunun olumsuz etkisi altında kalanlardadır. Diğer yandan, ilmin değişkenlik vasfını göz ardı edip, onu tabulaştırırlar, siyasi görüşlerini veya arzularını, değişmez gerçekler olarak ifade eden araştırmacılar ile ‘kendini aydın zanneden’ günü birlik düşünenler arasındadır”.

“Yılın Öncü Kültür Araştırmacısı Ödülü”nü Neden Sayın Dr. Mustafa Aksoy Hocamıza Veriyoruz?*
(Ordu Üniversitesi Ödül Törenindeki Takdim Konuşmasından)

Kültür tarihimizde pek çok boşluk söz konusudur. Özellikle söz konusu etnografya eserleri olduğunda bu daha açık bir şekilde kendini gösterir. Bazen halılarda, resimlerde gördüğümüz, bazen evlerin dış cephelerinde karşılaştığımız maddi kültür unsurları olan işaretler, damgalar, yani kısacası Türk kültür tarihinin etnografya eserleri hakkında sosyolog Dr. Mustafa Aksoy tarafından yapılan çalışmalar her türlü takdire değer.

Dr. Mustafa Aksoy, sosyoloji disiplininin gelen ve bütün akademik kariyerinde sahaya, kültüre bizatihi temas etmeye önem veren bir Türkolog ve akademisyendir. O, Türk kültür coğrafyasını karış karış gezerek, 18 yıllık bir emek sonucu yazdığı “Tarihin Sessiz Dili Damgalar” kitabı ile oldukça saygın bir hizmete imza attı.

Dr. Mustafa Aksoy’un bu eseri dört kurumdan ödül almıştır:

1-"Türk Kültürüne Hizmet Ödülü", Yeni Ufuklar Derneği Genel Merkezi, Kayseri, 2014.

2-ABD’de yaşayan Türklerin, Türk asıllı Amerikalıların ve Amerikalı Türk dostlarının oluşturduğu bir sivil toplum kuruluşunun “2014 Yılında Alanlarında İz Bırakmış En Başarılı Meslek İnsanları Ödülü”.

3-"Türk Dünyası Hizmet Ödülü", Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 2016.

4-"Ziya Gökalp İlim ve Teşvik Ödülü", Türk Ocakları Genel Merkezi, 2016.

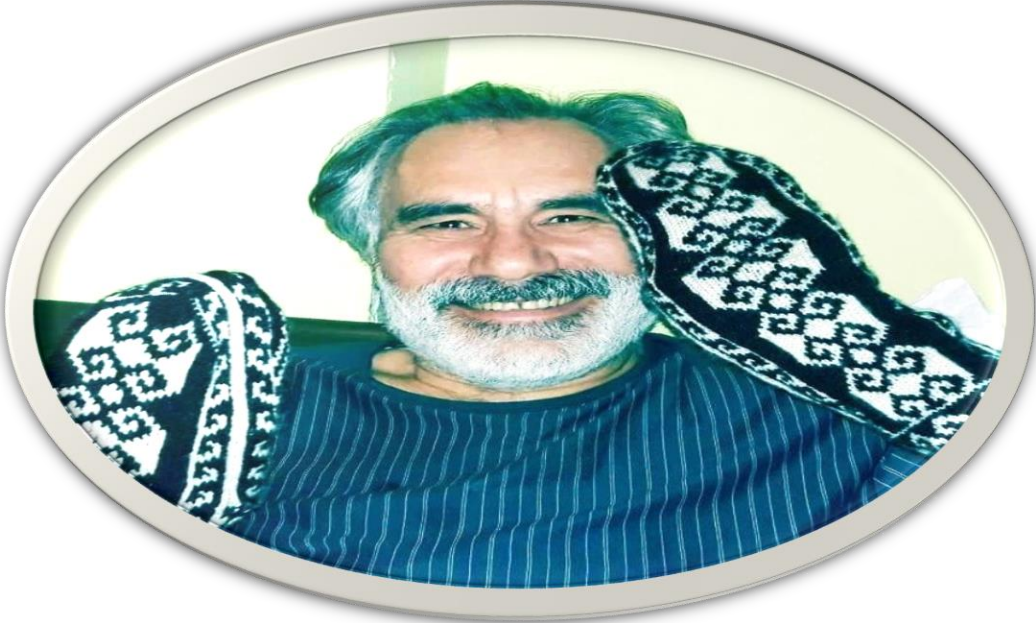
Dr. Mustafa Aksoy, saha araştırmalarının gerektirdiği zaman ve maddi kaynağa sahip olmadığı için zaman zaman geceleri seyahat edip gündüzleri araştırma yapan, bazen de arazide yatmak zorunda kalan bir akademisyendir. Diğer yandan biricik oğlu Mehmet Niyazi’ye babalık görevini yerine getiremediği için üzülen ve nihayet

*Ordu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Tarık Yarılgaç tarafından Mustafa Aksoy’a verilen “Yılın Öncü Kültür Araştırmacısı Ödülü” töreninde (26 Mart 2019) yapılan taktim konuşmasından bir bölüm.

Temmuz 2014’de basılan “Tarihin Sessiz Dili Damgalar” kitabını eline alıp oğluna baktığında karşısında boyu kendisinden uzun, 19 yaşında bir delikanlı gören babadır. Kısaca o, çok kıymetli saha araştırmalarını, gözyaşları, hasret, maddi ve manevi acılarla beraber yapan fedakâr ve başarılı bir bilim insanıdır.

O, saha araştırmalarında yaşadığı sorunlara rağmen, “oğlumun hasreti hariç, hiç birinden pişman değilim” diyebilen bir sosyologdur. “Zaten pişman olmadığım için kitabımın basılmasından bir hafta sonra, bankadan kredi çekerek, Tataristan, Çuvaşistan, Başkurdistan, Mari El ve Komi özerk cumhuriyetlerine” gittim diyen Sayın Dr. Mustafa Aksoy’a “Yılın Öncü Kültür Araştırmacısı Ödülü”nü vermekle çok mutluyuz.

Sakallı Hoca
(Yusuf ARSLAN)*

Üniversitelerimizde öğrencisinden hocasına herkesin yakındığı konulardan biri de eleştiri konusudur. Bizim ülkede herkes her konuda uzmandır. Bilsin ya da bilmesin söyleyecek bir şeyler bulur konuşuruz. İcraatta zayıf konuşmada birinciyiz. Hatta dünya konuşma şampiyonu biziz. Çok okuyan bir toplumuz diyeceğim fakat öyle de değiliz. Kitap ihtiyaç listemizin 235. sırasında. Kitap okumaya ayırdığımız süre günde bir dakika. Kitabın kapağını açıp kapatmayı okumadan sayıyoruz. Bizde olan üniversite Amerika’da, İngiltere’de Almanya’da yok. Toplam 203 üniversitemiz var. Bu az geliyor ki her yıl yeni üniversite açıyoruz. Üniversitelerimiz dünyada saygınlığı olan eğitim yuvaları diyeceğim fakat en az üçte ikisinin öyle olmadığını herkes biliyor. Herkes nitelikten şikayet ediyor. O zaman herkes kendi niteliğini düzeltmekten işe başlasın dediğimizde de ne başlar ne ayaklar kendimizde düzeltilecek bir taraf bulamıyoruz. Harika bir toplumuz diyeceğiz ama öyle de değiliz. Eksilerimiz artılarımızdan o kadar fazla ki sayanın ağzı yoruluyor. Eskiden olsa belki birkaç kişi çıkardı ama şimdi eksiklerimizi sıralamaya başladığımızda “sen ne diyorsun?” yoluna ayak basanı göremez olduk. Akademik dünyamız giderek kuruyor, kurdukça gevrekliyor, gevreklettikçe çöküyor, çöktükçe depremler oluyor. Adeta üretme, düşünme, yazma özürümüz. Lafa gelince de herkesi kendimizden küçük görüyor, kendimizi de bulunmaz Hint kumaşı sanıyoruz.

* Doç. Dr. Batman Üniversitesi.

Kimseyi beğenmiyor, herkesi eleştiriyoruz ama biri bizi eleştirdiğinde olmayan hakareti etmeyi kendimize hak görüyoruz. Kendimiz demokrat olmadan başkalarını demokrat değil diye eleştiriyoruz. Fikir, düşünce özgürlüğünü savunuyoruz, öğrencilere soru sormadıkları, eleştiri yapmadıkları için kızıyor, tenkit ediyoruz ama eleştiri yapan biri çıktığında da onu yerden yere vuruyoruz. Bu vaziyet öyle olmuş ki, akademisyeni eleştirmek en affedilmez günah dediğimizde, eskiden birkaç itiraz edene rastlıyorduk fakat şimdilerde itiraz eden kimseyi göremiyoruz.

2003 yılıydı. Marmara Üniversitesi'nde yüksek lisansa başvurmuştum. Sözlü sınavla öğrenci alınıyordu. Sınavımda, alana dair tek soru sorulmadan haksız yere elendim. Juri başkanı doğuştan gelen aidiyet farklılıkları nedeniyle benim Marmara Üniversitesi'nde sınav kazanmamın mümkün olmadığını yüzüme karşı söyledi. Jurinin diğer üyeleri O'nun dediğine karşı çıkan bir söz etmedi. Juri başkanın cesareti büsbütün arttı: *“Sen kendi düşüncende olan üniversitelere git. Oralarda seni kabul ederler. Sana bunu kötü niyetle değil bir abla olarak söylüyorum”* dedi. Sesinde, yolunu şaşırarak kendi mahallesine gelmiş başka mahalleli birine gideceği adresi tarif eden bir mahalle sakinin tavrı vardı. *Yolları şaşırılmışsın. Üşümüştün, acıkmışsındır. Buyur içeri gel, dinlen! Misafirimiz ol!* diyen biri gibi davranan olmadı. Bilimle uğraşan birisi adına utanacağım daha önce aklıma gelmemiştir. Çok üzüldüm, çok ağırıma gitti. Fakat kendine akademisyen diyen birkaç kişinin yanlış davranışını bir kuruma mal etmemeli, genelleme yapmamalı, mağdur edebiyatına sığınıp feveran etmemeliydim. Marmara Üniversitesi, yanlış sözler eden bu akademisyen grubunun, bu tuzu kuruların şahsi malı değil, milletin üniversitesiydi. 18 saatlik bir yolculuk yaparak İstanbul'a lisans üstü eğitim almaya gelen bu milletin bir evladının yüzüne şak diye üniversite kapıları kapatılmazdı. Yüzüme söylenenler ne kadar incitici olursa olsun genelleme yapmamalı, hayallerimin önüne geçmesine izin vermemeli aksine böyle düşünenleri utandıracak gayreti ve çabayı göstermeliydim. O sene sosyoloji, tarih, felsefe alanında ne kadar kitap bulduysam okudum. Kalan vakitlerde İngilizceyi geliştirmek için yabancı dil çalıştım. Bir yandan da Marmara Üniversitesi'nde özel öğrenci olarak iki ders aldım.

2004 yılında aynı üniversitenin Tarih Eğitimi bölümünde yüksek lisans sınavları açıldığında ilk başvuranlar arasındaydım. Sınav günü geldiğinde 14B'ye binip yaptığı lezzetli baklava, poğaçaya, soğuk sandüviç, kuru ve yaş pastalarıyla

aklımda izi kalan eski Marmara Pastanesi'nin hizasındaki Göztepe durağında indim. Atatürk Eğitim Fakültesi'nin kapısından içeri girip en üst katta bulunan bölüm koridoruna vardığımda hayallerine kavuşmak için benim gibi yirmili yaşlarında otuza yakın gencin erkenden gelip sıra beklediğini gördüm. İçimden, “Allah herkesin gönlüne göre versin”, dediğimi anımsıyorum. Bölüme on kişi alınacağı için her üç kişiden biri elenecekti. “İyi olan kazansın!”, diyebildiğim son şey buydu.

Koridorda sözlü için ismimin çağrılmasını bekliyordum. Aklımda, geçen yıl söylenen yanlış sözler dolanıp duruyor. Diğer adayların meraklı bakışları altında bir o yana bir bu yana yürüyor, yaşadığım endişeyi diğer adaylardan gizlemeye çalışıyor, aklımda dönüp duran düşünceleri bastırmak için çaba gösteriyordum. Fakat sonra nereden geliyorsa, yanlış sözler yeniden aklıma geliyor, aklıma geldikçe tüm bastırma, sakın kalma çabamı tıpkı bir bıçak gibi kesip atıyordu. Doğuştan gelen aidiyetlerin “bela” olup karşına ok gibi hücum eden soyut varlıklara dönüşmesinin verdiği endişe ve korkuyla iç içe geçmiş bir saatin ardından odadan ismimi çağırdıklarında bir rüyadan uyanmış gibi o soyut varlıklar adeta üzerime hücum etmişte onun verdiği ağırlıkla ayaklarımı sürüye sürüye sınavın yapıldığı odaya giriyormuş duygusuna ulaşmıştım. Titrek bir el itmesi ile odanın kapısını kapattım, adaylar için ayrılmış önünde küçük bir masa bulunan sandalyeye oturdum. Üç jüri üyesi göz hizamda, bana bakıyorlar. Kim bilir akıllarından ne geçiyor? Tişörtünde kırmızı çizgiler olan neden öyle baktı? Gözlüklü olan neden sakalını sıvazlıyor? Önünde dosya bulunan, elinde tuttuğu kalemi sağa sola öne arkaya oynatanı gözüm tutmadı. Bir fenalık etmese bari... Kendimi cami önlerindeki güvercinler gibi hissediyorum. Ürkek, diken üstünde, tedirgin... Birden nereden geldiği anlaşılamayan pat diye bir ses odanın sessizliğini bozdu. Elimdeki pet suyu masaya koymak isterken yere devrilmiş. Jüri başkanı “çok heyecanlısın” dedi. Hafif tebessüm ediyordu. Aynı tebessümle karşılık verip, “biraz” dedim. Gerçekte yalın bir sınav heyecanı değildi. Heyecanı yöneten dipteki duygu geçen yılın getirdiği endişeydi. Marmara Üniversitesi'nde, sınav kazanmam dedikleri gibi mümkün değil miydi? Boş bir hayalin peşinde mi koşuyordum? Olmayacak duaya amin mi diyordum?

Bölüm başkanı ve bir jüri üyesi soru sormadı. İlk soruyu ve öteki soruları kalın gözlüklerinin arkasında görünüşü sert Sakallı hoca başladı sormaya.

- *Delikanlı felsefe nedir? Şaşırmışım. Tarih Eğitimi ile ilgili 10'a yakın sorumlu olunan kitaptan değil, bambaşka bir alandan soru gelmişti. Felsefenin bütün bilimlerin anası olduğunu lafta söylerlerdi fakat bunu uygulayan birisini gördüğümü hatırlıyorum. Karşımda oturan Sakallı hoca ezber bozup papağan gibi tekrarlayarak sınava hazırlandığım alan kitaplarından değil bilimlerin Şah-ı Merdan'ı felsefeyi bilip bilmediğimi sorguya çekiyordu.*
- *Felsefe, soru sormak, tenkit etmek ve çıkan yanıtta yeni bir soru ve tenkit getirmektir. Yanıt verdikten sonra verdiğim cevabın hoşuna gidip gitmediğini anlamaya çalışan gözlerle pür dikkat ufak bir mimik işaretini yüzünde aramaya başladım.*

Kalın gözlüklerinin arkasına sakladığı gözleriyle memnuniyet bakışı fırlattığında yüzüne inen tebessümün dalga dalga bir ferahlık yayıp içime yürüdüğünü hissediyordum.

- *Afferin! dedi sakallı ve devam etti: Bizde felsefe bilmeden bilim yapılmaya çalışılıyor. Profesör olmuş, Sokrates, Platon'u okumamış. Felsefe bilmeyen birisi olgulara şaşırır bakar. Bilimin başı felsefedir. Bilimde gerilemenin sebebi felsefeye gösterilen ilgi ve merakın düşük düzeyli kalmasıdır.*

Sakallı; Tunceli, Alevilik, Mustafa Kemal Atatürk, Kürtlük ile ilgili birkaç soru sorduktan sonra, "*tamam delikanlı çıkabilirsin*" dedi. Sonuç açıklandığı zaman ismimi kazananlar arasında gördüğümde gözlerimden aşağı dökülen yaşlarım vardı. Gözyaşlarım yalnızca yüksek lisans hayalime ulaşmama değildi. Okumak arzusu ile tutuşan bir gencin yüzüne kapı kapatanlara karşı o kapıyı açan milletin vicdanlı devlet görevlilerinin henüz bitmediğini görmüş olmamayı. Bugün geriye dönüp düşündüğümde o kapı o gün açılmasaydı yaşadığım hayat bugünkünden daha doyurucu, tatminkar olmazdı. Sakallı gibi kaç hoca bu milletin evlatlarının hayatına doyum taşımış, dönemeç olmuştur bilinmez ama böyle hocalara bu memleketin ihtiyacı olduğu inkar edilemez. Böylesine ne mutlu!

Sonraki dönemde Sakallı hocayı daha yakından tanıma imkanım oldu. Görünüşü sertti bu doğru, insanları kırdığı da olmuyor değildi fakat vicdanlı, hak yemez, yanlış söze, yanlış işe tolerans göstermeyen, işini düzgün yapanı da yüreğine nakş eden birisiydi. Yalakalık, pohpohlama, alkıştan hoşlanmıyor, böyle yapanları

bozduğu oluyordu. Üniversitede makam, unvan, koltuk peşinde olanlara benzemiyordu. İşi aşkıydı.

Günün birinde yüksek lisans derslerinden biri olan Bilim Felsefesi dersinde Sakallının görüşlerini tenkit eden beş sayfalık yazıyı kaleme alıp, sınıf arkadaşlarıma okuttuğumda *“Sakallı eleştiri kabul etmez, kafayı sana takar dersi geçemezsin, boş ver, yurt gitsin”* dediklerinde tereddüt yaşamıştım. Zar zor girdiğim yüksek lisansa rahat durmayarak başıma iş alabileceğim korkusu beni sardı. Fakat cesaretimi toplayarak dersin sonunda tenkitlerimi Sakallıya sunmuştum. Olgunlukla karşılamış, bir okuyayım demişti. Ertesi hafta ben ve sınıf arkadaşlarım heyecan içinde Sakallının tepkisini merak etmiştik. O gün geldiğinde karşımızda sinirli, kızgın birini beklerken yüzü gülen bir hocayla karşılaştığımızda hepimiz şaşırmiştık. Hiç unutmam hocanın söylediklerini: *“Delikanlı yazdığın tenkiti okudum, teşekkür ederim sana. İşte üniversite böyle olmalı. Sizlere de delikanlının yaptığı örnek olsun. Öğrenci hocasını emme basma tulumba gibi sürekli onaylamamalı. Eğer sürekli onaylıyorsa ya hoca hiçbir şey anlatamıyordur yada öğrenci hiçbir şey anlamıyordur. Senin felsefe okumuş olman sana avantaj sağlamış. Tenkit ederek düşünmeyi öğrenmişsin. Bizim öğrencilere de böyle bir bakış gerekiyor. Felsefe olmadan eğitimin hedeflerine ulaşması mümkün değil”*. Bu sözleri dedikten köşe yazmak ister misin diye sordu? İlk köşe yazımı yazdığımında yaşım 22’ydi.

İki dönem boyunca sosyoloji, tarih, felsefe, antropoloji, metodoloji konularında Sakallıdan dersler aldık. Sınıf arkadaşlarımin fikir sormadan tez danışmanı dağılımı yapmaları nedeniyle tezi Sakallı’dan alamamış olsamda juriye ismini yazmıştım. Bir buçuk sene sonunda tezimi tamamladım. Tezimin GİRİŞ kısmına 10’a yakın sora sorarak başlamış, SONUÇ kısmını da aynı şekilde soru sorarak tamamlamıştım. Hiç unutmam, tezi odasına çıkıp teslim ettiğimde Sakallı, GİRİŞ kısmındaki soruları okuduktan sonra hemen SONUÇ bölümündeki sayfaya atlamış *“Tebrik ederim delikanlı. Gördüğüm en farklı tez”* demişti. İçimden ama içindekileri okumadı diye geçirdiğimi duymuş gibi *“Ülkemizde yazılan tezler genellikle tez değildir. Tezsiz tezdır. Derlemedir. Birbirinin taklit ederek yazılır. Özgünlük yoktur. Düşünceye rastlayamazsın. Eleştiriye rastlayamazsın. Fakat sen düşünmüşsün. En önemlisi sorgulamışsın. İlk sayfada sorguladığın yetmemiş son sayfayı da sorularla*

kapatmışsın. Bilim soru sorarak olur. Ulaştığın cevapları da tenkit ederek. İçerikte o onu dedi bu bunu dedi'den daha önemli olan öğrencinin soru sorabilmesidir.”

2009'da aynı bölümde doktora başladım. Doktora tez danışmanı olarak Sakallıyı seçtim. Ondan görüp, duyup, öğreneceklerim vardı. Tenkitçi yanı en çok sohbetlerinde açığa çıkardı. Bu vesileyle eleştirel düşünceyi yakından görme imkanı olurdu. Makalemin başlangıcındaki üslubu O'ndan öğrendim diyebilirim. Okumaya çok önem veren biri. İsmi ilk kez duyduğum Türk düşünce adamlarını bize O tanıtırdı. Her dersinde kitap referansları verirdi. Çok sayıda saha çalışması yaptığı için gördüğü ülke, şehir ve tanıştığı insanlara ilişkin acayip bilgiler paylaşırdı. Öğrencisiyken kütüphanesinden okumam için kitaplar verdiğini unutmam. Akademisyen olup Batman Üniversitesi'nde görev yaptığımda bile bir koli kitabı İstanbul'dan bana yollamıştı. Sakallı, kendisinde ışık gördüğü öğrencisi kim olursa olsun gölgesini üzerinden eksik etmeyen birisi. Yazdırdığı tezi ince eleyip sık dokurdu. Biraz da öğrencinin canını okurdu. Sakallı, danışmanı olduğu tezlerde bilhassa birincil kaynak olsun isterdi. İkincil kaynağa çok az tahammül gösterirdi. Onca iş güç arasında hafta sonu evine çağırıp çay demleyip tezi sayfa sayfa okuyup düzelttiğini unutmuyorum.

Sakallı hocanın adı Mustafa Aksoy'du. O, Marmara Üniversitesi'nde bu ülkenin her evladının, bu aziz milletin her gencinin lisans üstü eğitim yapabileceğini gösteren kişiydi. Saygıyla...

**Bir “Damga”lık Ömür
(Hüseyin POLAT)***

1994 yılında hayatımın en uzun yolculuğunu yaparak Şanlıurfa’dan İstanbul’a Üniversite eğitimi için gittim. Marmara Üniversitesi’nde öğrenci olmak benim için çok büyük bir onurdu. Ancak itiraf etmeliyim ki o günü hatırladığımda ailenizden, sevdiğinizden uzak olmak, büyük bir şehre uyum benim için epey zor olmuştu. Allah rahmet eylesin değerli hocam Murat AŞICI bir dersten sonra beni yanına çağırarak sohbet etmişti. O sohbetten sonra nasıl olduysa “Türkçe”yi bile konuşamadığımı fark etmiştim. Yine o yıllarda Sosyoloji derslerimize giren bir hocamız, benim çocukluk, gençlik yıllarımda şahit olduğum, deneyimlediğim birçok şeyi anlatarak dikkatimi çekiyor, derslerini her hafta ilgi ile dinlememe neden oluyordu. Asıl ilginç olanı ise dersin hocası o olmasına rağmen bir şekilde biz kendimizi konuşurken bulurduk. Onu dinlerken önce bildiğinizi sonunda ise daha çok bilmeye ihtiyacınız olduğunu öğrenirdiniz.

1994’lü yıllarda bir hocanızın derslerinde pozitivismeye meydan okuması büyük bir şeydi. En azından benim için. Sahip olduğumuz farklılıkların kültürümüz için nasıl bir zenginlik olduğunu, yüzyıllardır atalarımızın yaşam ve düşünce kodlarını nasıl da devam ettirdiğimizi göstermesi ufuk açıcıydı. Sınıfımızda hatırı sayılır sayıda muhafazakâr ve çeşitli dini gruplara yakın öğrenciler vardı. O tek başına o yıllarda meydan okurdu; *“bilim insanı pozitivist olmak zorunda değil”*, *“bilim sadece deney ve gözlemlerle ispat edilen şey değildir”*, *“hele bir insan kendine Müslüman diyorsa bunları daha da sorgulamalı”* diyerek o dönem bilimsel gelişmeler için muhakkak bir ayet bulmaya çalışan Müslüman gruplarla tartışmaktan çekinmezdi. *“Kutsal kitabımız bir bilim kitabı olmak zorunda değildir”*, *“Müslüman bilim yapmak istiyorsa daha akıllı olmalıdır”* gibi cümleler hala zihnimde çarpışıp durur.

Bir bilim insanının en önce sahip olması gereken özelliğinin “felsefe” olduğunu ondan öğrendim/k. Bir akademisyenin en önce bilim felsefesine sahip olması gerektiğini ondan sık sık duyardınız. Onun öğrencisi olma şansı yakalayan herkes, bir bilim ahlakı, felsefesine sahipse bunu Mustafa Aksoy’a borçludur.

* Dr. Adıyaman Üniversitesi

Bir bilim insanının yaşamı bilimin kendisi olur mu? Hocam, abim Mustafa Aksoy'un yaşamına ve çalışmalarına baktığımızda ulaşacağımız sonuç kocaman "evet"tir?

O'nun yaşamı bilimdir ve tıpkı ömrünü adadığı "damga"lar gibi ilmek ilmek dokunmuştur. Nevruz kavramı ile ilgili birçok makale okumuş, bir çok kişi dinlemiş olabilirsiniz ancak bütün siyasal ve ideolojik tartışmalarının ötesinde bilimsel kaygı ile yazılmış "kültür sosyolojisi açısından nevrüz kavramı" çalışmasını okuduğunuzda muhtemelen şaşıracaksınız. Bugün Doğu ve Güneydoğu'da yaşayan vatandaşlarımızın evde konuştukları dillerini resmi dairelerde rahatça konuşmalarını, kendini ifade etmelerini, devletin resmi kanallarında dilleri ile program yapmalarının bilimsel alt yapısını 1996 yılında "*Terör nedeniyle göç etmiş ailelerin sorunları*" adlı saha çalışmasına borçlu olduğumuzu ve nihayetinde atalarımızın kültürel mirasını, hafızasını ortaya çıkarmak için, kültürümüzün "dna"ları olarak nitelendirdiği "damga"larla ilgili birçok makale ve kitaplarını okuduğunuzda ise ne büyük bir bilim değeri ile karşı karşıya olduğumuzu anlarsınız.

Hocam, abim Mustafa Aksoy'un çalışmaları sadece Anadolu coğrafyasında değil dünya coğrafyasında Türk kültür tarihi açısından eşsizliği ile ilerde çocuklarımız için bir kültür mirası, hafızası olacak niteliktedir. Bunun için bütün çalışmaları yanı sıra "*Tarihin Sesiz Dili Damgalar*" adlı şaheser kitabına bakmanız yeter ve her kelimesinin, satırının, hocanın ömrü, nefesi olduğunu bilmelisiniz.

Sosyal Bilimlerde araştırma yöntemlerinde hocam, abim Mustafa Aksoy; İmam-ı Buhari'nin bir hadisi doğrulamak için gösterdiği çabanın sonunda kaynak olarak başvurmak istediği kişinin hayvanı dereden geçirmek için hayvanı ot ile kandırmasına şahit olduktan sonra "hayvanı aldatan bizi de aldatır" düşüncesi ile o kişiye kaynak olarak güvenilemeyeceği ilkesinin sosyal bilimlerde de temel bir prensip olması gerektiğini adeta tüm saha çalışmalarında göstermiştir. Onun makalelerinde, kitaplarında doğrulatmadığı, kendisinin bizzat görmediği bir "damga"yı, "bilgi"yi yazmadığını bilim dünyası, okuyucuları bilmelidir.

Muhtemelen öğrencileri arasında ben daha şanslıydım. Akademide bir deyiş vardır; "*Hoca yetiştirmek istediği öğrencisine ancak en ham düşüncelerini açar*". 1998 ve 2002 yıllarında olmak üzere Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu'sunun birçok

ilini kapsayan saha çalışmalarında yanında bulma fırsatı yakaladım. Akademi dünyasında bir bilim insanının sahada çalışırken görmekten, izlemekten daha öğretici ve haz verici bir şey yoktur herhalde. Hele bu hocam, abim Mustafa Aksoy ise. Tıpkı öğrencileri ile olduğu gibi sahada da herhangi biri ile iletişime geçtiğinde kimin hoca, kimin öğrenci olduğunu anlayamazdınız. Bir bilim insanının mütevazılığını, akademik unvan kibrinden arınmışlığını onda çok rahatlıkla görebilirdiniz. Bir şey daha görebilirdiniz; birinin babası, amcası, dayısı ya da abisi olduğunu da. İyi bir akademisyenseniz çoğu zaman kusurlarınız da af edilebilir. Ancak Mustafa Aksoy sadece iyi bir akademisyen değildi bir de iyi bir insandı.

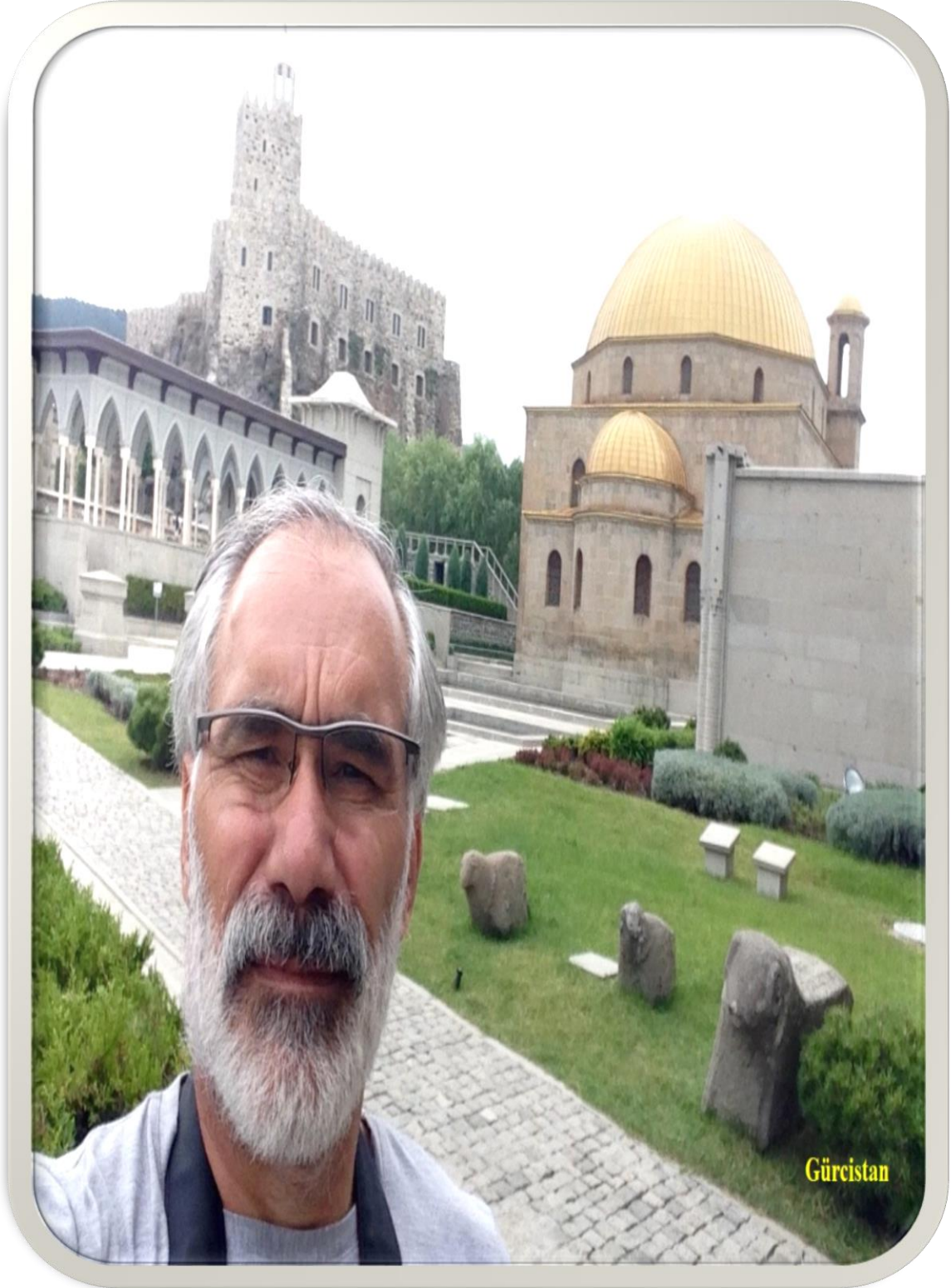
Ömrünü akademiye, bilime adamanın nasıl bir şey olduğunu ve sonuçlarını merak ediyorsanız onun yaşamını ve çalışmalarını okumalısınız, sahada gezdiği yerleri hayal etmelisiniz.

10 yıllık öğretmenlik yaşamımdan sonra, son 10 yıldır akademisyen kimliğine sahibim. Öğrencilerimin, arkadaşlarımdan bana takdir ettikleri bir öğretmenlik, akademisyenlik payesi vardır. Ancak ben bunun büyük bir kısmını hocam, abim Mustafa Aksoy'a borçlu olduğumu itiraf edebilirim. Bugün onun mirasını, ilmi kişiliğini yaşatarak öğrencilerime aktarmaya çalışıyorum. Hocanın öğrencilerinin, benim öğrencilerimin ve nihayetinde adını taşıyan oğlumun da bu mirası biraz daha ileri taşıyacağına inanıyorum.

FOTOĞRAFLAR

Gürcistan

Batı Moğolistan